

יצחק אחדותי

יצחק בן - שפרה - אחדותי
מדפוס "האחדות"
הקבר הראשון במרחביה

פרק ראשון: הקבר הראשון במרחביה.
פורסם: אוגוסט 2010

פרק שני: הקבר לרגלי גבעת המורה
נכרה לאחדותי העלם הירושלמי.
יולי 2022

כתבו וערכו: בתיה ומיכה כרמון
ירושלים, יולי 2022

מרחביה - מושב מרחביה, באופק גבעת המורה

יצחק בן - שפרה - אחדותי מדפוס "האחדות" הקבר הראשון במרחביה
כתבו וערכו : בתיה ומיכה כרמון

עברית View Wikimedia Commons in

From Wikimedia Commons, the free media repository

במסגרת מבצע בילוש בלתי מתוכנן הגענו לפרשה מעניינת ומרגשת
שהתקשרה באופן מפתיע למשפחתנו - למרות כל הסיכויים.

המסקנה כפי שכתבנו-כולנו אחים.

חשבנו שיעניין אתכם.

תודה לאנשי מרחביה (הקיבוץ והמושב) ובמיוחד למר אברמוב
וכן, כמובן, לבני משפחת הירשברג.
מקווים שתיהנו.

ממיכה ובתיה ברמון /

20/6/2010

ירושלים

אנו מצרפים צילום מהקואופרציה במרחביה-עגלה עמוסה
רתומה לפרדות, השנה 1912-שנת מותו של אחדותי.

אולי אלו אותן הפרדות שדרסו למוות את יצחק אחדותי

מרחביה, 1912. היישוב היחיד שהוקם עליפי שיטת הקואופרציה של פרנץ אופנהיימר

יצחק אחדות

יצחק בן - שפרה - אחדותי מדפוס "האחדות" הקבר הראשון במרחביה

פרק ראשון :
הקבר הראשון במרחביה .

כתבו וערכו : בתיה ומיכה כרמון
ירושלים , אוגוסט 2010

מרחביה, 1912

הציילוס העוק:
"עיון" הרב רחל יטית בן-צבי אליאדו ירושלים,
העל"ה השנייה, 1903-1914 ירושלים תש"ה כ' אדר 23

איך נתגלגל נינו (קרוב לודאי) של יוסף זונדל סלנט -
להיות בגיל 17 דמות מופת של תנועת הפועלים בארץ,
ואיך מוכחת האמירה : כל ישראל אחים זה לזה .

הקבר הראשון במרחביה

כתבו : מיכה ובתיה כרמון

יצחק אחדותי (שפרה'ס)
(1895 - 1912)

" יום הקציר הראשון של מרחביה היה יומו
האחרון של אחדותי. במקרה נפל מהעגלה, ומתחת
לפרסות הפרדות, ניתז דמו הצעיר וישק את
האדמה, שהורטבה כבר בזיעתו. ויקימו לו קבר-
הקבר הראשון במרחביה".

(הועידה העולמית הרביעית של "פועלי ציון" שהתקיימה בקרקוב בין הימים כב'-כז' באב תרע"ג - היו"ר ש.קפלנסקי בא-כוח משרד העבודה ביפו מספיד את אחדותי).

9. "הצעיר בנינו היה יצחק אחדותי, יליד ירושלים, בן 17 שנה, לפני צאתו למרחביה עבד בדפוס של פועלי-ציון 'אחדות' בירושלים, ומכאן כינויו: שם משפחתו ככל שאני זוכר, היה עקיבאזוב. פועל-דפוס היה יצחק בירושלים חנעוני, ואביו זקנו מותיקי העיר העתיקה. כשהגיע אליו השמעות על דבר התנפלויות כפרי הערבים על מרחביה בשנת תרע"א, נשאו לבו ללכת למרחביה לעבדה ולהגן עליה. בזמן קצר נתחבב עלינו מליכך שנבחר פה אחד לחבר מוסד של הקואופרציה.

ב"תקופת הביניים שבין גמר זריעת תבואות הקיץ ותחילת הקציר עסקו חברינו בחפירות בקצות התל, תל זה התנשא על מבצר מימי הביניים, החלטנו להשתמש באבני המבצר הקסן הזה לצורכינו. עמדו להקים לנו בנינים קבועים והיינו זקוקים לאבני יסוד, והנה גלו החופרים בין האבנים מדרגת שיש אחת, מטר ושלישים ארכה וכחצי מטר רחבה, השיש נוצץ בשמש כאלו זה עתה נחצב. יצחק אחדותי גם הוא היה בין החופרים. הסתכל באבן ושעם הסתכל בה ואמר: 'לוי תהיה אבן זו מצבה על קברי'.

"כעבור ימים ספורים התחיל קציר השעורים. קבענו מקום לגורן, בקש יצחק אחדותי להוביל את העגלה הראשונה אל הגורן. התברר סרבון, בדעתם כי אין הוא שולט עדיין בפרדות הפרועות, אך סוף סוף לא יכלו לעמוד כנגד רצונו הכביר, והוא הסיע את העגלה. הפרדות משכו בעגלה בכל כחן, יצחק איבד את שווי המשקל ונפל מעל ערמת התבואה תחת גלגלי העגלה בעצם מרוצתה. הוא נפצע סצע מוות בקדקודו ומקץ רגעים מספר פתח נשמתו.

מצבת יצחק אחדותי - מרדכי

פ"נ הצעיר

יצחק

בן מרדכי ז"ל

י"ד אייר תרע"ב

הקדמה

כתבה באתר ynet שכתב נדב מן איש קיבוץ מרחביה ב-14 במאי 2010 -
עוררה את סקרנותנו.

הכתבה נכתבה לכבוד מלאות מאה שנים להקמת הקואופרציה במרחביה.
הייתה זו חווה קואופרטיבית שהוקמה בעמק יזרעאל בשנת 1911 על פי
רעיונותיו של פרנץ אופנהיימר ונתקיימה עד שנת 1918.

**פרנץ אופנהיימר הוגה רעיון ההתיישבות הקואופרטיבית
בארץ ישראל אותו הביא בפני הקונגרס הציוני ב-1909.**

חצר הקואופרציה מרחביה תכנן האדריכל אלכסנדר ברוולד

הקואופרציה הייתה הישוב העברי הראשון שהוקם בעמק יזרעאל. על הישוב הראשון עברו גלגולים: בתחילה הוקם מושב מרחביה בשנת 1923 ולאחר מכן התיישב במקום קיבוץ "השומר הצעיר" "מרחביה" בשנת 1929.

הכתבה הביאה בין היתר- את סיפורו של בחור בן 17 שעבד בדפוס "האחדות" בירושלים ושהגיע למרחביה על מנת לסייע לפועלים שם. הוא נתקבל כחבר בקואופרציה אך תוך זמן קצר מצא את מותו בתאונה. כך מתאר יוסף רבינוביץ מזכיר הקואופרציה את סיפורו של הבחור: "הצעיר בינינו היה יצחק אחדותי יליד ירושלים בן 17 שנה. לפני צאתו למרחביה עבד בדפוס של "פועלי ציון" בירושלים... כשהגיעו אליו השמועות על דבר התנפלויות כפרי הערבים על מרחביה, נשאו ליבו ללכת למרחביה לעבודה ולהגן עליה. בזמן קצר נתחבב עלינו כל כך שנבחר פה אחד לחבר מיסד של הקואופרציה.

בתקופת הביניים בין הזריעה ותחילת הקציר עסקו חברים בחפירות והנה גילו החופרים בין האבנים מדרגת שיש אחת והשיש נוצץ בשמש כאילו זה עתה נחצב...

יצחק אחדותי היה גם הוא בין החופרים הסתכל באבן ואמר: "לו תהיה אבן זו מצבה על קברי".

כעבור ימים ספורים התחיל קציר השעורים...בקש יצחק אחדותי להוביל את העגלה הראשונה אל הגורן. החברים סרבו, בדעתם כי אין הוא שולט עדיין כראוי בפרדות הפרועות אך לא יכלו לעמוד כנגד רצונו.

הוא הסיע את העגלה, הפרדות משכו בעגלה ככל כוחן. יצחק אבד את שיווי המשקל ונפל מעל ערמת התבואה תחת גלגלי העגלה. הוא נפצע פצע מוות ומקץ רגעים מספר פרח נשמתו.

ציפינו לחג אך שמחתנו נהפכה לאבל...זיכרון בית קברות לא עלה על דעתנו כי היינו צעירים מלאי כוח עלומים...והנה מוטל לפנינו חברנו התמים...ישבתי מראשותיו ובכיתי מרה...מדרגת השיש הוצאה מן התל והונחה על קברו הרענן ועליה חקוק בידי חברנו יצחק סט: פ"נ יצחק אחדותי"

עיתון "האחדות" היה עיתון מפלגת "פועלי ציון" אשר יצא לאור משנת 1910 ועד סוף שנת 1914 (תרע"ה).

האחדות

לעניני הפועלים והמוני העם בארץ ישראל

מאור על ידי מפלגת הפועלים העברים המוציאה-דיסקרטום בארץ-ישראל (פועלי-ציון).

ירושלים.

ב"ג אייר תרע"ב.

ש"ת.

תבן הענינים:

- 1 על הפרק: א) הכתיבה ביהודה . . . . .
ב) א"ה המושל . . . . .
- 2 קצת מספרים . . . . .
- 3 לעבודת ההסתדרות בגליל . . . . .
- 4 התפטרות הלאומים בארבעה . . . . .
- 5 מאי הן תראשון לסאי? . . . . .
- 6 שירים . . . . .
- 7 חבונה נסיון . . . . .
- 8 יצחק אחרוני נקח . . . . .
- 9 על קבר . . . . .
- 10 השקפה בקיבוצ . . . . .
- 11 סכתב טבארעקב . . . . .
- 12 הן העבודה בארץ . . . . .
- 13 סכתבס אל המערכת . . . . .
- 14 הונוקא . . . . .
- 15 מודעות . . . . .

Nº 29-3

שער עיתון "האחדות" למטה-מודעת פרסומת
לעיתון.

(מחקבלה החזימה על)
"האחדות"

לשנת החדש"א.

עתון לעניני הפועלים והטובי העם בארץ ישראל.

יוצא לאור בירושלם ע"י מפלגת "פועלי-ציון"

פ.ע.ם.כ.ס.ב.ו.ע.

האחדות נועדה להגן על עניני הפועלים וסדרות העם היחבוה בארץ ישראל. למכרה זו "תשתדל לברר ולהסביר את החזיונות החברתיים של העם והמדינה, לבאר לעם את צרכיו הממריים והרוחניים ולהאיר את עניניו הלאומיים והמדיניים.

האחדות תעור לאחד ולסדר את כל הפועלים היהודים, הנפרדים בשפתם והמפוזרים בארצות שתיפנית, וביתר עם זה להגדיל את אחדותה של האומה העברית בארץ ישראל ובתוגרמה.

האחדות תפחה, תרחיב ותעמיק את הכרתו המעמדיה והלאומית של הפרולטריון העברי בא"י ובתוגרמה, תעודר את פשלתו העצמית ותאיר לפניו את הדרך לעתיד מזהיר של חיי הדוה ועריון.

האחדות תלחם בעד דעה הצבור ושלכון העם על עניניו.

האחדות תאיר את כל השאלות שהשקפה עולמית-קבועה — השקפה סוציאליה-לאומית — של מפלגת "פועלי-ציון".

תנאים החדשים: בירושלם 6 פרנק לשנה. בשאר מקומות א"י ובתוגרמה 8 פר. בחו"ל 10 פר. ולפי הערך — לחצי ולרבע שנה. גליון בודר בירושלם 2 עשיריות. בשאר מקומות א"י ובתוגרמה 3 עשיריות. בחו"ל 25 סנחים.

המען:

REDACTION „HAACHDUTH“ JÉRUSALEM.

יוצא לאור ע"י היצאה "אחדות"

כפרו של הפרופיסור זר נר וז סכר ט

הסוציאליזם וההנהגה החברתית במאה ה-19.

תרנום ברשיון המחבר עם הערות ומלואים

סאז ד. י. ב. י. י. י. י. י.

— סחירי פרנק וסחירי —

להחמי, האחדות חצי פרנק עם המפלגה.

**חברי מערכת "האחדות" רחל ינאית, דוד בן -
גוריון, יעקב זרובבל, יצחק בן צבי.
למטה – משתתפים נוספים במערכת בשלב
מאוחר יותר: יוסף חיים ברנר ואהרון ראובני.**

רחל ינאית בן-צבי (במרכז) יחד עם יצחק בן-צבי
בעת ביקור ברהובות

יצחק בן צבי כנשיא המדינה

העיתון נסגר בפקודת השלטון התורכי.
מערכת העיתון הייתה מורכבת מצעירים שלימים מילאו עמדות מרכזיות
בישוב.
על כתבותיהם בעיתון חתמו לעיתים בשמם ולעיתים בשמות ספרותיים
אחרים- היו אילו יצחק בן- צבי (שלימים הפך להיות נשיאה השני של
מדינת ישראל) חתם גם בשם אבנר וי. קטיגורי. אשתו, רחל ינאית, דוד בן
גוריון שחתם גם בשמו דוד גרין, בשם יוסף גרין וגם "בעל החלומות"
ויעקב זרובבל שחתם בשמות רבים נוספים נ. ותיק ואפילו "סגי נהור".
כן השתתפו וכתבו בעיתון יוסף חיים ברנר; אחיו של בן- צבי-אהרון ראובני
ואחרים.
העיתון יצא בדפוס אחדות שהיה קואופרטיב אשר עובדיו היו מעורבים גם
בתכני העיתון ובשאלות האחרות שנגעו לו.
הרוח החיה מאחורי דפוס אחדות היה זאב אשור (פובזרקין) אשר עלה
ארצה בשנת 1906 הצטרף למפלגת "פועלי ציון" והיה חבר הועד המרכזי
של המפלגה.

זאב אשור הרוח החייה מאחורי דפוס

אחדות

הוא הביא עימו מרוסיה ידע עצום במלאכת הדפוס והרבה רצון ולהט.

לאחר המהפכה התורכית זאב אשור הפך לנתין עותומאני וקיבל רישיון לדפוס ולהוצאת עיתון בשם "האחדות".

תפקידו של אשור היה מרכזי בעבודת הדפוס ובהפצת העיתון. דפוס אחדות היה מקום העבודה הראשון בארץ שהנהיג יום עבודה בן שמונה שעות.

הדפוס המשיך להתקיים זמן רב לאחר סגירת עיתון "האחדות". העיתון המתחרה בעיתון "האחדות" היה "הפועל הצעיר".

הכתבה ב-ynet לא הייתה הראשונה שהזכירה בשנים האחרונות את יצחק אחדותי הסתבר כי עוד לפני כתבה זו שם את ליבו מר עודד ישראלי – גימלאי הלומד את תולדותיה של הארץ דרך מצבות מעניינות-לסיפורו המיוחד של יצחק אחדותי וכתב עליו באתרו המעניין –סיפורי ארץ – ישראל מצבות מדברות 1850 – 1950. המאמר נכתב ב-13 באפריל 2009.

אנחנו מחליטים לחקור

לכאורה עוד סיפור מעניין מתולדות הישוב- אלא שהשם עקיבאזוהן שהופיע בכתבתו של נדב מן משך את תשומת ליבנו. במשפחתנו היה אדם בשם עקיבא, (מיכה הינו דור חמישי ממנו) צורף כסף שהוברח לארץ בילדותו על מנת שלא יגויס לצבא בעקבות גזירת הקנטוניסטים של הצאר הרוסי. בניו של אותו עקיבא קראו לעצמם על שמו- קיבע'ס. כך הופיעו בעיתונות המקומית וכך נקרא אחד הבנים –יוסל קיבע'ס- בפרוטוקולים של ועדות החקירה הבריטית והועדה הבינלאומית(משפט הכותל) שהתכנסו בירושלים(1930) אחרי מאורעות תרפ"ט. לפי הפרוטוקולים הוא סיפר על פעולתו לריצוף רחבת הכותל ארבעים שנה קודם לכן .

**יוסל קיבע'ס (בן עקיבא) – ציירה בתיה לישנסקי
אחותה של רחל ינאית אשר התרשמה מדמותו
בעת שהעיד בפני ועדות החקירה שנשלחו ארצה
לאחר מאורעות 1929**

ליוסל היה אח בשם מוטל וסבורים היינו כי פיצחנו את חידתו של אחדותי (בהיות שם אביו-הרשום על קברו-מרדכי).
בהתרגשות גדולה התקשרנו לקרובת משפחה שאין כמוה מומחית בענייני יוסל ומוטל.
שוש ציננה את התלהבותנו "אילו היה יצחק אחדותי שייך למשפחתנו כי אז היה זכרו מועלה על נס. בני משפחתו חברי הקיבוצים של "השומר הצעיר" האידיאליסטים היו עוסקים יום ולילה בהנצחת זכרו- לא יתכן שמדובר באדם ממשפחתנו".

ממשיכים ומגלים פרטים חדשים על אחדותי.

ואז- למרות שהבנו כי יצחק אחדותי אינו בן המשפחה החלטנו להמשיך בחיפושים.
הדמות הייתה מעניינת מאד היה בה שילוב של ייחודיות ונחישות - למרות גילו הצעיר מאד, של אידיאלים, טרגדיה, עניין היסטורי ואתגר בלשי.

את עיקר העבודה לקח על עצמו מיכה אשר "שוטט" בעיתונות העברית ההיסטורית באותה התקופה וגם לאחריה, חיפש בארכיונים ובספריות וערך בדיקות עם מומחים.

לפני הכל הצלחנו לאתר את תמונתו של יצחק אחדותי.

בתמונה מצולם יצחק יחד עם חבריו לדפוס ולעיתון-רחל ינאית, יוסף נחמני ורוזנבוים.

הכריז וער אונדז פועלי הייפס בירושלים. (ארכיון יר בן צבי, אוסף התמונות).
משמאל לימין: רחל ינאית, יצחק אהרתי, יוסף גרמני, דודנבאום (פועל הייפס).

אנו ברוכים על אביב
שנת ה'תרס"ד יצאנו אל הארץ

הסוכות הארץית
השנה הראשונה

עברית

ה'תרס"ד

עיתונות יהודית היסטורית

AMINTZS HOTEL
111 & JERUSALEM
ה'תרס"ד

Jerusalem Hotel
111 & JERUSALEM
ה'תרס"ד

ה'תרס"ד יצאנו אל הארץ

עיתונות יהודית היסטורית

אחדותי וחבריו לועד פועלי הדפוס משמאל לימין:רחל
 ינאית, יצחק אחדותי, יוסף נחמני ורוזנבוים.
 למטה: אותה תמונה האתר : אוניברסיטת תל-אביב.

אחדותי-כדוגמא וסמל נערץ על ראשי הישוב

הסתבר כי יצחק אחדותי הפך לאחר מותו להיות דמות ידועה ביותר
 בתנועת הפועלים בתקופה שבין ישוב למדינה.
 עתון "האחדות" שיצא בכ"ג באייר תרע"ב הספיד אותו בכתבה בשם
 המערכת ואף פרסם שיר לזכרו.

גם עיתון "הפועל הצעיר" מקדיש עמוד לזכרו עם היוודע דבר מותו. (עיתון מס' 16, 1912)

N° 16

הפועל הצעיר

ליל שבוע

של התחדות הפועלים העברים בארץ הפועל הצעיר

יום פעמים אחדים ע"י העיתון הפועל הצעיר

העיתון הפועל הצעיר—הוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל, והוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל, והוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל.

העיתון הפועל הצעיר—הוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל, והוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל, והוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל.

העיתון הפועל הצעיר—הוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל, והוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל, והוא העיתון העברי הראשון בארץ ישראל.

בשנת 1917 מתפרסם בניו יורק ספר "זכור" באידיש מטעם ארגון
 "פועלי ציון".

את החומר העביר אלינו איש מושב מרחביה זלמן אברמוב הבקי, היודע
 והמסייע מאד.

אחת הדמויות המצוינות בספר זה היא דמותו של יצחק אחדותי.
 במאמר ארוך ומרגש סופד לו יעקב זרובבל ומתאר את דמותו המיוחדת.
 המפגש הראשון ביניהם היה כאשר יצחק שנקרא אז "בן - שפרה" - הגיע
 לעבודה בעיתון "האחדות" - "בחור יליד ירושלים בן 16 לבוש לפי האופנה
 הישנה - מעיל ארוך ועל ראשו כיפה לבנה.

מתחת למעיל נראה טלית קטן.

לבית הדפוס הוא הגיע ללא מסורת עבודה מסודרת אך במשך הזמן היא
 תפשה אותו לגמרי הוא ביצע אותה בקלות ותוך שירה הוא הוסיף מרץ
 ושמחה לחבורתו...

חבריו מהעבר היו באים ומתעניינים בחבריו החדשים, יצחק הכניס אותנו
 לאווירה של עשייה ורעננות....

זרובבל מתאר את דבקו בעבודה וברעיון ואת החלטתו לעבור צפונה
 ולסייע למתיישבים במרחביה.

הוא מלווה אותו לתחנת הרכבת בירושלים.

רגע לפני שהרכבת יוצאת לדרכה מבקש יצחק מזרובבל לתת לו שם חדש.

זרובבל מציע את השם אחדותי על שם העיתון.

יצחק אחדותי יוצא לדרך.

שנה לאחר מכן מבקר זרובבל במרחביה והוא מתאר את הפגישה עם יצחק

ואת השינויים שחלו בו: "כמעט ולא הכרתי אותו, קומתו גבהה והוא הפך

להיות מוצק ושזוף הוא התאקלם בקלות ובמהירות בסביבת העבודה... כאן

במרחביה נהייה לחבר מיוחד אהוב על כולם."

(מציגה את יציאת מצרים)

א לעבעדיגע, מונטערע, שטיסונגספולע צייט איז דאסאלס געווען. די פארטיי
בעראטונג פון פסח תר"ע האט בעשלאסען אנעווייבען ארויסגעבען אונזער צייט
ישראל, "האחרות", דעם ערשטען כאציאליסטישען ארגאן אין ארץ ישראל, אין
ירושלים, אין העברעאיש. ס'האבען זיך געוועבט הלכות פון כריסטער קולטור
ארבייט, געלד איז געווען ווינציג, ארבייטסלויסט — א סך, און ס'ר זיינען
יידן צוגעטרעטען צו די לעצטע פארבערייטונגסארבייטען פאר דער ערשיינונג פון
דער צייטשריפט, מיר האבען געשאפען א דרוקעריי, וואס זאל פערזיכערען די צייט
שריפט, און אנב, ווערען א עפאנאמישע פאזיציע פאר די ארבייטער אין ירושלים.
ס'איז געווען דער געדאנק: האנצענערירען אין דער דרוקעריי א פאר פון די בעסערע
ארבייטער טיפען פון אלטע יידן, דערנענטערען זיי צו אונזערע אידעאלען, און בעד
קומען דורך זיי א צוטרעט צו די כריסטערע, אכנעשטאנענע און דערווייטערטע פון אונז
ארבייטער עלעמענטען פון ירושלים. אליין איז געווען אונזער "דרוקעריי", א פאר פאר
שריפט און איין האפטען. אין א קליינעם האלב דונקלען צימער ביי אונזערע א
חבר אין דער שכונה "זכרון משה" האבען מיר איינגעארענט אונזער דרוק, און לעת
עתה אנגעשטעלט איין פרעמדען ארבייטער.

מתוך ספר היזכור שיצא לאור בארצות הברית בשנת 1917

**יעקב זרובבל מספיד באידיש את אחדותי.
קטעים מתורגמים מופיעים למעלה**

ב-29 באפריל 1960 התפרסמה בעיתון "דבר" כתבה של אליהו אגרס על
גלגולו של חג —האחד במאי בארץ. אליהו אגרס מספר על חגיגת האחד
במאי ביפו בשנת 1912 - 1500 פועלים הצטופפו בקלוב הפועלים אך
על החג העיב האבל על מותו של יצחק אחדותי שנהרג באותו היום.
אגרס נותן פירוש לסיבת מותו "הוא נהרג כאשר מיהר לחגיגה אשר הייתה
אמורה להיערך בחיפה".

בכתבה אחרת שפורסמה ב"דבר" ב-30 באפריל 1944 נכתב כי בשנה זו-
1912 בוטלו חגיגות האחד במאי גם בחיפה מחמת האבל על מותו של
יצחק אחדותי מחברי מרחביה אשר נהרג תוך עבודתו ערב יום האחד במאי.
רחל ינאית בן-צבי מתארת בספר זיכרונותיה "אנו עולים" —את אחדותי:
"אך יצאה שנה אחת והחבילה נתפרדה...יצחק אחדותי שבעבודתו בדפוס

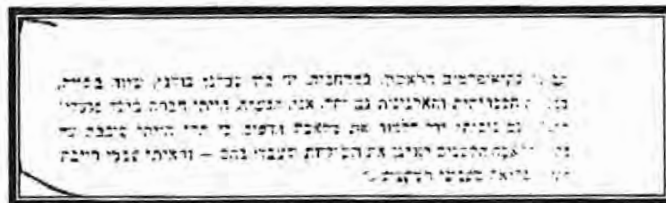

נהייה לנו כאח יקר החליט לפרוש מעבודת הדפוס וללכת לחיים חדשים לעבודת השדה בקואופרציה במרחביה מי פילל שבעבור זמן קצר ימצאנו המוות בשדות העמק. עד היום מזדעזע הלב לזכר האסון."

הנשיא יצחק בן צבי מפרסם ב-16 באוגוסט 1940 כתבה ב"דבר" ליובל השלושים להופעת עיתון "האחדות" הוא לא שוכח להזכיר בכתבה את יצחק אחדותי.

גם מנהיג מפ"ם מאיר יערי בכתבה ב"דבר" ב-4 במאי 1941 מצטרף לרואים באחדותי סמל וזאת שלושים שנה לאחר מותו.

בשנת 1950 כותבת ברכה חבס סדרת מאמרים על דוד בן גוריון בשם "אחד ודורו" המתפרסמת בעיתון "דבר".

7 ביולי 1950, רחל ינאית מספרת בעיתון "דבר" על ה"אחדות" ועל אחדותי הקטן.

בכתבה ב-7 ביולי 1950 מתראיינת רחל ינאית ומספרת על ימי "האחדות". "חבורה קטנה היינו קשורים בלב ונפש שאפנו להיאחז במולדת ממש כאילו נולדנו מחדש וזכרת אני מאותם הימים את בן צבי את בן גוריון את יוסף נחמני ואת אחדותי הקטן שנהרג בתאונת עבודה בעגלת תבואה בקואופרטיב הראשון במרחביה..."

ישיבה מיוחדת בנושא ירושלים של הועד הפועל הציוני התקיימה בחודש אוגוסט 1948 (פורסם ב"דבר" 26 באוגוסט 1948) אל הבימה עלו עסקנים ותיקים וחשובים, כאשר עלה יעקב זרובבל הוא סיפר על טלגרמה מבן גוריון שהגיעה לפני למעלה משלושים שנה מסג'רה כי הגורן בוערת, יש התקפות בלילות וכי נחוץ גיוס חברים. הוא מספר כי גויסו שניים מפועלי דפוס אחדות. האחד ביקש ממנו שם חדש עברי והוא יעץ לו שיקרא לו בשם

אחדותי שם המסמל את אחדות העם והארץ והוא-יצחק אחדותי נפל מעגלה ונהרג .

את השני יוסף נחמני הם גייסו ל"השומר". "אז , כותב זרובבל , החישה ירושלים עזרה ועתה הגיע הזמן שירושלים תקבל סיוע".
זרובבל כותב גם ב-3 ביוני 1960 ב"דבר" על עלייתו ארצה לפני חמישים שנה הוא אינו שוכח להזכיר בכתבה את הנער הירושלמי יצחק אחדותי. כך כותב יעקב זרובבל על יצחק אחדותי גם בספרו "עלי חיים" משנת 1960 ועל השפעתו של דפוס "אחדות" - "אברכי ירושלים שנקלעו ל"אחדות" היו לאנשים חדשים שונים לחלוטין.
הדוגמא הנעלה ביותר של אותם פועלים נתגלתה בדמותו של בחור ירושלמי אחד שעבד בדפוסנו. משהגיחה הסכנה לגליל, חש לשם לפי צו המפלגה, הוא נטל עימו לגליל, לעבודתו החדשה, את השם "אחדותי" שנתתיו לו משביקשני להעלות כינוי לוואי לשמו הפרטי. יצחק אחדותי-זכר לדפוס "אחדות", לאידיאל הסוציאליסטי, למשאת הנפש, לאיחודם הלוחם ואחדותם היוצרת של כל העמלים...עם השם אחדותי יצא פועל הדפוס הירושלמי לחייו החדשים ועימו מצא את מותו במרחביה, עם השם הזה נכנס לפנתיאון של תנועת הפועלים הארצישראלית לספר "יזכור".
זלמן שזר (רובשוב) שהיה נשיא המדינה לאחר יצחק בן צבי מפרסם ב"דבר" כתבת זיכרון לרחל המשוררת במלאות חמש עשרה שנים למותה בכתבה מיום ה 30 באפריל 1946 , שזר מזכיר את ימיו הראשונים בארץ ישראל ואת הליכתו יחד עם יצחק אחדותי לצפון "היה זה עם שחר של יום קיץ בשלהי אב תרע"א... ימי עשייתי בארץ כשלושה שבועות...והרי אני מפליג עם המנוח יצחק אחדותי אל הגליל. את יצחק השארתי במרחביה ושם מצא גם מהר מאד באופן טרגי את מנוחתו...ומשם עליתי יחידי צפונה להתראות עם ברל בכנרת". בכנרת פגש אז זלמן רובשוב לראשונה את רחל אשר על סיפור אהבתם נכתב לא מעט..

21
פסגה

זלמן שזר – הנשיא השלישי לווה את אחדותי למרחביה ומשם פנה לקבוצת כנרת בה פגש לראשונה את רחל המשוררת.

באוקטובר 1942 מתקיים בעין חרוד כינוס ארצי ראשון של פועלי הדפוס בארץ (כתבה ב "דבר" מיום 4 באוקטובר 1942) לכנס הוזמנו ראשי תנועת העבודה באותה התקופה. יצחק טבנקין נשא נאום והזכיר בדבריו את אחד מראשוני פועלי הדפוס בארץ-יצחק אחדותי בן ירושלים שנפל במרחביה לפני חצי יובל שנים...לאחר הדברים האלה הוחלט בכינוס לעלות למחרת היום על קבר החבר הראשון...בדרך חזרה לפני העלייה לקברו של יצחק אחדותי היה ביקור קצר בקיבוץ מרחביה ובדפוס הקיבוץ הארצי.

כינוס ארצי ראשון לפועלי הדפוס

הכינוס נערך על ידי ועדת הפועלים והעובדים של המועצה הכלכלית-העמיתית, ונעשה בו המעבר מן המערכת המסורתית של המועצה לזו החדשה, המבוססת על עקרונות של שיתוף ודמוקרטיה. הכינוס נפתח ביום ראשון, 4 באוקטובר, בשעה 10 בבוקר, בחדר המועצה, ברחוב המלך דוד, בירושלים. השתתפו בו נציגים מכל התנועות והאגודות של הפועלים והעובדים, כ-150 איש. הכינוס נמשך עד יום חמישי, 8 באוקטובר, בשעה 12 בלילה. במהלכו נדונו שאלות חשובות, ונבחרו נציגים למועצה הכלכלית-העמיתית.

הכינוס נפתח ביום ראשון, 4 באוקטובר, בשעה 10 בבוקר, בחדר המועצה, ברחוב המלך דוד, בירושלים. השתתפו בו נציגים מכל התנועות והאגודות של הפועלים והעובדים, כ-150 איש. הכינוס נמשך עד יום חמישי, 8 באוקטובר, בשעה 12 בלילה. במהלכו נדונו שאלות חשובות, ונבחרו נציגים למועצה הכלכלית-העמיתית.

הכינוס נפתח ביום ראשון, 4 באוקטובר, בשעה 10 בבוקר, בחדר המועצה, ברחוב המלך דוד, בירושלים. השתתפו בו נציגים מכל התנועות והאגודות של הפועלים והעובדים, כ-150 איש. הכינוס נמשך עד יום חמישי, 8 באוקטובר, בשעה 12 בלילה. במהלכו נדונו שאלות חשובות, ונבחרו נציגים למועצה הכלכלית-העמיתית.

עיתון "דבר" 4 באוקטובר 1942

השפעה בלתי-משוערת על מאבקם של פועלי הדפוס היה לעצם קיומו של דפוס "אחדות". החי וזאב אשר, שהקים את הדפוס ושמר עליו באהבה ובמסירות נוגעת-ללב, — הבין את ייעודו הלוחם. הדפוס היה למרכז-פועלי והוא מכך אליו גם אותם פועלים, שצריך היה לסייע להם במאבקם נגד העלוקות הבעל-ביתיות.

הדפוס קלט לעתים פועלים מפוטרם והיה כנך לא רק משום סיוע חומרי להם: — לפי שהשיבות לא פחותה מזו נודעה לעובדת קליטתם בסביבה רוחנית שונה, באווירה של חבנות, של יחסי עובדים-רעים, גילבבים. כך נולדו מחדש אברכי ירושלים, שניקלצו ל"אחדות", — ותיו לאנשים חדשים, סונים לחלוטין.

הדוגמה הנעלה ביותר של אותם פועלים נתגלמה בדמותו של בחור ירושלמי אחד, שעבד בדפוסנו, משהגיתה הסכנה לגליל, הש לשם לפי צור המיפלטה. הוא נטל עמו לגליל, לעבודתו ההרשעה את השם "אחדות", שנתתיו לו משביקשני להקלות כיגור-להאי לשמו הפרטי, "יצחק אחדותי" — זכר לדפוס "אחדות", לאיריאל הסוציאליסטי, למשאת-הנפש, לאיתורם הלוחם ואמנונות-היצירת של כל העמלים, מזכרת של עיחוננו "האחדות", שטרה בהרפסתנו... עם השם "אחדות" יצא פועל-הדפוס הירושלמי, שהונך

עלידי פועלי ציון, לחייו החדשים, ועמו מצא את מוהו במרחביה. עם השם הזה ניכנס לפנתיאון של הנזעה המיעלים הארצישראלית, לספר "יזכור".

מתוך ספרו של יעקב זרובבל "עלי חיים" (הוצאת י.ל.פרץ 1960) לדמותו של אחדותי.

ומה עם המשפחה?

כולם דברו על יצחק כתבו לו שירים ועטרוהו בכתרים, גדולי האומה סיפרו עליו, ספרו וביכו אותו אך אף אחד מהם לא הזכיר את שם משפחתו ופרטי משפחתו מלבד יעקב זרובבל אשר מציין בספר היזכור את השם בן - שפרה אך לא ניתן להבין מכך אם אומנם מדובר בשמו האמיתי...
אחדותי היה כאמור השם שהעניק לו זרובבל קודם עלייתו למרחביה, מה היה שמו הקודם?
הפרט היחידי שהיה ידוע לנו היה שם אביו החרוט על מצבתו - מרדכי.

איך נגלה מי היה אחדותי?

התגלית שפרצה את דרכנו הייתה כתבתו של מלצן בעיתון "דבר" "על שורשי הפירוד" שהתפרסמה בארבעה בנובמבר 1931.

נחום מליץ (מלצן) נולד בליטא למשפחת רבנים מפורסמת עלה ארצה עם משפחתו בשנת 1906. הוא הצטרף בסתר לחוגי הפועלים וניהל מטעמים פעילות תרבותית בין בחורי הישיבה וכן תעמולה ליציאתם לעבודה. ב 1908 ברח ממשפחתו ונספח לראשי תנועת העבודה עם חלקם התגורר באותו החדר. מילא תפקידים רבים ובין היתר-מרכזיים, בארץ.

נחום מליץ (מלצן)

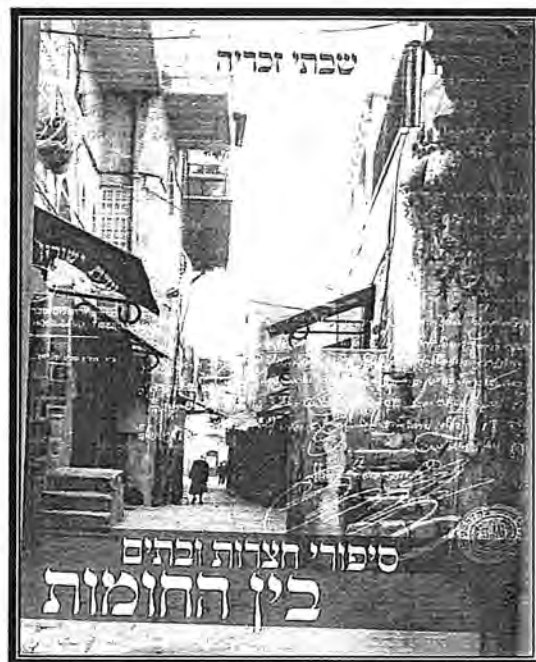
נחום מליץ היה בעל ידע רב בנושא תושביה היהודים של ירושלים והעיר העתיקה כך שראוי להתבסס על דבריו. (ראה לדוגמא מאמרו בעיתון "דבר" מיום 10.2.1932 "מלחמת המעמדות בין תופשי התורה בירושלים"). לפנינו שתי כתבות שפרסם והנוגעות לנושא בעיותיהם של בחורי הישיבות בעיר ירושלים, נושא שהיה קרוב אליו ובו עסק מראשית דרכו בארץ. בכתבה ששמה: "על שורשי הפירוד" ("דבר", 4.11.1931) והדנה בבעיות הישוב הישן בירושלים, מזכיר מלצן את יצחק אחדותי ואת סיפורו כדוגמא ומופת לבחור שמאס בחיי הבטלה ויצא לחיים חדשים הוא מציין את שמו כ"יצחק שפרה'ס הידוע בשם אחדותי"

כלומר-קודם שנקרא בשם אחדותי כותב מלצן הוא נקרא בשם יצחק שפרה'ס דהיינו- בן-שפרה.

מי זאת שפרה?

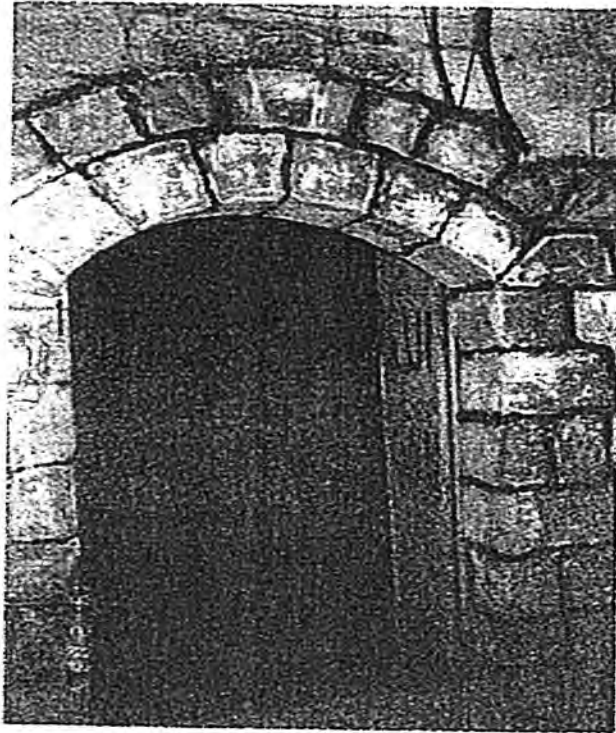
ככל הנראה הייתה שפרה דמות ידועה ומיוחדת בירושלים מאחר ובני משפחה היו נקראים פעמים רבות על שם נשים כאשר נשים אילו היו מיוחדות, חזקות ונותנות הטון יותר מכל הגברים שבמשפחה. חיפושינו העלו כי באותה העת בישוב הישן הייתה ידועה מאד אשה בשם שפרה הטוחנת או כפי שנקראה באידיש "שפרה די מעלערקע". לשפרה הייתה חצר גדולת וידועה בעיר העתיקה שבה היו נערכות חתונות ושמחות ולידה היו גם חנויות שונות. ליד החצר הייתה טחנת קמח ידועה של זאב וולפינוון ואולי שפרה הייתה אחת העובדות בטחנת הקמח שלו או שהייתה בעלת טחנה משלה כמו כן יתכן שעסקה גם באפיה מאחר וידוע כי בחצר היה תנור גדול. חוקר ירושלים עו"ד שבת זכריה מקדיש בספרו "סיפורי חצרות ובתים בין החומות" תשס"ו, עמודים רבים לחצרה של שפרה הטוחנת בספריו הוא מביא עדויות לאירועים שנערכו בחצר.

**שער ספרו של שבת זכריה המקדיש פרק מיוחד
לחצרה של שפרה הטוחנת**

מא. החצר המפורסמת של "שיפורה הטוחנת" ברחוב הכרי

בהמשך דבריה, סיפרה גברת אביצדק על חצר נוספת חשובה שגרה בה בשם "שיפורה דא מעלערקע", דהיינו "שיפורה הטוחנת". מאזד מפורסמת הייתה שיפורה בעלת החצר, ויש סיפורים רבים ובעניינים עליה. לפי כיסויי יושב שחייתה לה באזור טחנת קמח קטנה מושלה, או שהייתה מועסקת על ידיהם ולכניסו בטהנת הקמח שלה. לפי הפרטים שהתבררו, חצר שיפורה נמצאת במספר 9 ברחוב הכרי.

הכניסה לחצר מס' 9 ברחוב הכרי - "חצר שיפורה הטוחנת" - עליה הוזכרו סיפורים רבים - ינה הקוקה שהתקיימה כאן בחצר התגוררה טייפחת ליד המוצא "אמאקאוו" - ביתה היטריזית (1942.03)

Ceinture qui desire réparer sa Parapluie
ou ses Galoches est parti de venir chez
moi, et il aura fait son travail
bon et prompt, à bon marché.
J. SHAGALOW Jerusalem
au 1111 avenue de la République de Jérusalem

من يريد إصلاح مظليته
أو صناديقه فليأتني
فأفعله له بأسرع وقت
وأسعار رخيصة
في القدس الشريف

תקן שמשיות וגומי קאלאשען
על צד היתר מוב ומטקס וול
ירחמאל שאגאלווי ירושלים
בחדר הברזל ברחוב רוסין ביד המזרחית

אך מאדכם פאראשען אנד אידן
טענע קאלאשען בילד אן נעם
ירחמאל שאגאלווי ירושלים
אין בית המדרש רייסין בחצר שפרה מעלערקע

המחפץ להגן משרב ומטקס יבוא את השמשיות (פאראשעל) הנסכר ואתן לו
אשר יהי יותר טוב וחזק מפאראשעל הרט, כפי התעודות אשר בירי על עבודתי
מאנשים ידועים ונכבדים, וכמקם היותר זול. תנתי בודעם הברון אצל ביהמדרש
רייסין בחצר שפרה מעלערקע.

ירחמאל שאגאלווי

שמשיות וגומי קאלאשען

המחפץ להגן משרב ומטקס יבוא את השמשיות (פאראשעל)
הנסכר ואתן לו אשר יהי יותר טוב וחזק מפאראשעל הרט, כפי
התעודות אשר בירי על עבודתי מאנשים ידועים ונכבדים, וכמקם
היותר זול. תנתי בודעם הברון אצל ביהמדרש רייסין בחצר שפרה
מעלערקע.

החבצלה - תרס"ח

**תיקון שמשיות וערדליים בחנות ברחוב חברון
אצל בית המדרש רייסין בחצר שפרה מעלערקע**

חתונה ב"חצר שיפורה הטוחנת"

בידינו סיפור משמח על החצר באחד הימים בשנת 2002, מסר לי ידידי הירושלמי ר' ברוך רוט, תצלום של הזמנה לחתונה, מלפני שנים. הוא אמר לי כי מדובר בהזמנה לחתונת הוריו אליעזר וביילה ראטה (53). מעיון בהזמנה המקושטת עולה כי החתונה התקיימה בחצר "שיפורה דיא מעלערקע" בשנת תרע"ט (1919).

צילום ההזמנה היפה לחתונה של בני הזוג אליעזר ראטה וביילה זרקה משנת תרע"ט (1919) שהתקיימה בחצר "שיפורה די מעלערקע" ברחוב "הכארי"

בראשית ההזמנה מופיעים הביטויים הנהוגים בהזמנות לחתונה יהודית
 "...עוד יספג בקרי יהודה ובמחצות יהושלים..." קול ששון וקול סבתה קול
 וזמן וקול בלה, בסימן טוב ובשול טוב... בהזמנים הבאים בסבב היו.

על ואריך החתונה נאמר, כי החופה תתקיים:
 "בירושלים, בשנת עשרה לפ"ק - היא סנה תרע"ט (1919)".

בהמשך נאמר:

"סתכבדים אנו לחסין את מינים לבוא לקחת חבל במסתחטנו ביום כלולה
 נאצאנו החתן והזיוב - אליעזר נ"י, עניג הבלה הבתולה החשובה מרת
 מרים ביילה תחרי ובהת ה' נסיב לו כגמולו לשוש בסמחה נאצאנו את
 סכבדינו ובכרי"

אם הבלה

אם החתן

בנוך ראטה

**קטעים שונים בספרו של שבתי זכריה שם מוזכרת חצרה של שפורה
 הטוחנת**

בחצר נערכו שמחות ואירועים.

**המקום היה ידוע ושימש נקודת ציון ברורה. החצר ברחוב הכרי בעיר
 העתיקה אינה מיושבת היום.**

כאן בתמונה הזמנה לחתונה של בני הזוג אליעזר ראטה ומרים ביילה ורקר בחצר "שפרה די" מעלערקע ברחוב הכרי שנת 1919.

על החצר מצאנו גם בעיתון "דבר" ב 19 במאי 1936 בזמן המאורעות.
הקרוב הראשון של ירושלים היה ר' ראובן קלאפהולץ. הכתבה מספרת כי
הוא נורה קרוב לביתו לאחר שעבר על יד חצר שפרה הקמחנית (שפרה די
מעלערקע) והתקרב לתנור הערבי הנמצא במקום. הציבור הירושלמי של
קוראי עיתון "דבר" הכיר מן הסתם חצר זו.
הצלחנו אם כן למצוא איזכורים על חצרה של שפרה אך איננו יודעים דבר
עליה או על משפחתה.

בדקנו וחיפשנו ומצאנו-אחדותי הוא בן למש' סלנט.

בשושלת היוחסין של משפחת סלנט (ראה באתר זה "תולדות משפחת
סלנט-ספטמבר 2009 מאת מ. ירושלמי) מצאנו את פראדיל-נכדתו של
יוסף זונדל סלנט ובתו של יהודה אריה לייב מבוני שכונת נחלת-שבעה
בירושלים וסוחר ידוע באתרוגים. ^{בכאשק: למשפחותיהם - דורות רחוקים (באופן תואר) ושקיק.}
^{20.4.2009}
^{30 יאסחוק}
פראדיל הייתה נשואה למרדכי ובשושלת היוחסין כתוב בפרוש כי מרדכי
היה בנה של שפרה די מעלערקע.
במקביל ידוע לנו בוודאות כי שם אביו של אחדותי היה מרדכי, וכי אחדותי
נקרא בשם שפרה'ס (בן-שפרה).
מכל נתונים אילו עולה בסבירות גבוהה כי אחדותי היה נינו של יוסף זונדל
סלנט -נכד בנו יהודה אריה לייב.

ראש פלג

דור שלישי

בני ח' ופנחס אומה ע"ה סלנט:
אית ברוחם...

יוסף זונדל סלנט הוא ככל הנראה סבו רבו של יצחק אחדותי

ר ש י ס ה ה י ח ס

140 סנה גירוסלים - 8 דורות
 למאמאי הנאון הצריך לפי יוסף זונדל סלנט זצ"ל
 הקצ"ח - מסל"ח

סידר יוסף זונדל וסרסן

צאצאי רבי יוסף זונדל מסלנט למשפחותיהם - דורות הראשונים

תולדות ר' יוסף זונדל מסלנט

[בשל ההערות שיליים, והבעיות הטכניות שהם יוצרות, נמנעין לקרוא מאמר זה בדפוס אחר, כגון פירפוקס, ולא באקספורר]

ר' יוסף זונדל נולד בסלנט ב"ה שנת תכמ"ו בעיר סלנט, קורות אבותיו הקדשנו את המאמר הקודם "עץ המשפחה של ר' יוסף זונדל מסלנט". רבי זונדל הלך ללמוד אצל ר' חיים מיוולוז'ין בתחילת דרכה של הישיבה, שם גדל בתורה אבל סירב לבל על עצמו רבנות כלשהיא. בהמשך, היא נסע לר' עקיבא אייגר לפוזנא בכדי ללמוד ממנו. ר' זונדל עסק במסחר לפרנסתו, בעסקי התבואה, אבל תמיד לקה לעצמו פסק זמן של כמה השנים מעסקיו, והצטרף להבורת לומדים במקומות שונים, הוא גם היה נוהג להתבודד ביערות ולהתייחד עם קונו. את שיטת המוסר, חולל תלמידו ר' ישראל סלנטר, על פי מה שלמד מרבו ר' זונדל, כאשר שא"ל את ר' ישראל, באלו ספרים לימד איתו ר' זונדל? ענה ר' ישראל: לא מספרים למדתי ממנו, אלא מאישיותו ומהנהגתו, קדושתו והנהגתו בענייני "בין אדם לחברו". גם בירושלים, אליה הגיע מבסליו תקצ"ט, [ביחד עם ידידו ר' באיר שלום הכהן קרליץ, עליו כתבנו בעבר במאמר תולדות הרבנים הכוהנים לבית גוריון] המשיך במנהגיו, היה רגיל לקים בהצות הלילה ללמוד, בימות השלגים, היה מפנה בבוקר השכם את השלג בסביבות בית הכנסת ב"חורבה", בכדי לעשות דרך לשכניו ולבאים להתפלל.

ר' יוסף זונדל נפטר ג' חשוון תרכ"ו.

דור שני.

בני ר' שמואל סלנט:

רבי ברימין בייניש סלנט, ממוסרי השכונות מחוץ לחומות, 'מרת סבעה' ועוד,
 והרשעה 'מרת משה', נפטר ל"ט תשרי תר"ס, יבנהו כבוד בחדר הויתום, אשתו מרת חנה
 שיה תבית ר' יוסף יואל דאון מסלנט, הצאצאי הסריגת הנשים.
 מרת חיה, אשה חרם ר' שלמה בירדקי בן הגאון רבי יעקב בירדקי, ר' שלמה נחמה בשנת תר"ו
 בירושלים, וזהו הדין הראשון בבית הנסבה הגדול 'בית העקב' בהורבת רבי יחזקיה
 הקסיד.

בני של ר' אורי שבת ד"ץ מוויזגו זה:

ר' חיים סלנט, מסעית עם הקטירות בבית המסכים הלירני, אשתו מרת חנה באשה בת רבי
 מאיר מנדלמן, מהתשבים בבתי יעקב טרא.

בני ר' נתן גשע נתקין מוויזגו זה:

מרת מרתה (פראדיל) אשת ר' נפתלי דאון, בן הגבור בן ציון דאון, נפטר בשנת תרס"ב,
 נשיה בשנת תרס"ב,
 ר' יוסף נתקין.

בני ר' יהודה אריות לייב סלנט:

ר' חכם זנבול סלנט, כשר חומר רב לר' אליעזר ריבלין, ההדפסת ספרי להודעות סבו הגדול ר'
 יוסף זנבול, דר בארצות הברית, נפטר שם בבסתר באתרוני ארץ ישראל, מוויזגו ראשון נשא
 ר' יוסף זנבול את מרת שרה נחמה בת הגאון ר' אליעזר דן רלבג, מוויזגו שני באמריקה, נשא
 את מרת רחל בת הגאון ר' גבריאל זאב מרגליות נשיא עדה ישראל בני יורק ומתבשר ספרים
 רבים.

מרת רבקה אשת ר' זלמן לימזון.

ר' מרדכי סלנט.

מרת פראדיל לבית סלנט אשת ר' מרדכי, בן שפירא המכונה 'שפרה די מעהרשע'.

ר' אהרן סלנט אשתו רחל.

ר' יוחנן סלנט.

מרת שרבה לבית סלנט, אשת ר' שמואל יידמן.

מרת

פראדיל לבית סלנט אשת ר' מרדכי בן שפרה המכונה "שפרה די מעלערקע'ס"

עץ משפחה-יצחק אחדותי (שפרה'ס)

(על פי בדיקתנו והחומר המוצג בכתבה- אחדותי הוא ככל הנראה נינו של יוסף זונדל סלנט)

אנו יודעים עתה-ככל הנראה- יצחק אחדותי הוא נינו של יוסף זונדל סלנט –מצד אימו פראדיל ונכדה של שפרה שהינה אימו של אביו-מרדכי. על פי רשימת היחס הייתה ליצחק לפחות אחות אחת.

אנו קוראים את ספרו של יעקב זרובבל "עלי חיים" עמ' 284 ; 288 ורואים מול עינינו את התהליך שעבר יצחק: "אברכי ירושלים בעלי פיאות ארוכות ומסולסלות היו ניצבים במשך שעות ומתבוננים היאך עובדים המנהיגים ה"סוציאליסטיים" גלויי ראש וללא ארבע כנפות...עשרות מבני הישיבות צבאו כל ימות השבוע על פתחו של דפוס "אחדות" כדי לראות את עסקני הפועלים ששמש הלך לפניהם...".

הנה כך נתגלגל יצחק לעבודה בדפוס "האחדות" ולשינוי מהותי בחייו בגיל צעיר ביותר.

וכמו שקורה תמיד-מי שבורח מפני הקרבה המשפחתית-הקרבה רודפת אחריו.

חשבנו שלאחדותי אין קרבה משפחתית אלינו ומסתבר שטעינו -

ליהודה אריה לייב סלנט היו עוד ילדים מלבד ביתו פראדיל – אחד מבניו נישא לקרובת משפחתנו שרה נחמה בתו של הרב אליעזר דן רלב"ג ממנהיגי הקהילה הפרושית בירושלים בן דודו הקרוב של הרב דיסקין. שרה נחמה נפטרה בצעירותה והותירה אחריה בן אחד שהיה בן דודו של יצחק.

קבר אליעזר דן רלב"ג. יצחק אחדותי היה בן
דודו של בנימין סלנט נכדו של אליעזר דן.

ומה עם קרובים נוספים?

בבדיקת עיתוני "האחדות" בתקופה בה עבד יצחק בעיתון שמנו לב לשם החוזר על עצמו- יצחק בן-שפרה. ואומנם יצחק שינה את שמו לאחדותי רק כאשר עזב את העיתון כך כותב במפורש זרובבל וכך נכתב גם במקומות אחרים.

כאשר עבד בעיתון לא קרא לעצמו יצחק בשם שפרה'ס כפי שהיה ידוע בילדותו בישוב הישן כי אם בשם העברי בן-שפרה כפי שמציין גם זרובבל בכתבת היזכור.

יצחק מנדב כספים משכרו הדל לטובת העיתון ואף מברך מכרים חברים ובני משפחה לאירועים שונים.

יצחק מברך קרובים ומציין במפורש כי אילו בני משפחתו . יצחק מברך שלושה זוגות של קרובים: את פרידה ושבת הירשברג לרגל הולדת בנם, את חיה אולמן וצבי כשדן ליום נישואיהם ובכ"ט בסלו תרע"א את מושקה ואריה פעלז להולדת להם בן.

בחי אשר העלמה מברך אני את קרובי חיה אולמן וצבי כשדן ליום נישואיהם.
יצחק בן-שפרה.

"האחדות" כ' טבת תרע"א

צבי כשדן עבד ב"האחדות" ואחר כך היה עורך העיתון "הפועל הצעיר" ו"קול העם" 1913 (פעם אחת) שנתיים ישב בכלא בפקודת השלטון התורכי.

משהחמסאנו בצענו של חבדנו היקר שמואל
נחמנו על מותו ביום הזה היקר בת שנה
שלמה פרידמן נהגה של שפירמן יצחק בן-שבעה

**"האחדות" כ"ב סיוון תרע"א השתתפות באבלו של החבר
לעבודה שמואל רוזנבוים על מות בתו בת השנה תחיה**

לקרובי שבתי ופרידה הודשבת הנני טון
ליום הולדת להם בן ומאתל להם שיתות עובד נאמן לעם
י בן-שבעה

**קרובים נוספים שמברך יצחק אחדותי פרידה ושבתי לרגל
הולדת להם בן
בתקופה זו נקרא אחדותי עדיין בן-שפרה כל זאת לפני
המעבר למרחביה.**

לאחר שעובר יצחק למרחביה הוא ממשיך לברך את ידידיו ולקבל ברכות-
אך עתה בשם "אחדות"

ליב עיברת - ירושלים.
להברי שמואל יחזקאל, נחום יום שפועלמן יום נחמני
אחדותי ליפן יסודיאל, א. פילי, חיים מלדבר, רבקה
מן ורבקה ונשטין הנני שלח את ברכתי העדיקה לשנת
זה. ליב עיברת - ירושלים.

**"האחדות" כ"ט אלול תרע"ב-ברכות מהחבר לייב פיינברג
בירושלים**

ה' הברית מברכים את הברית וצחק ונחמני שיקני
הם גם אמנו את הברית וצחק ונחמני להולדת
אברהם להם שייכו להקרא בשם גברו ישראל.
צחק תפרי, אליעזר אברהם, יצחק אחדותי, אריה
ב. הילמן, ה. איזנברג, מרדכי אברהם, ב. שחר,
יסקי, ג. שמואל, בעדית פנ חיה מלמה, ג. קובצקי,
חיה מרדכי.
ברכת, א.

**"האחדות" ה' חשוון תרע"ב חברים ממרחביה ואחדותי
בתוכם מברכים את חבריהם לרגל הולדת ילדים להם.**

ניסינו לאתר את צאצאיהם של משפחות כשדן, פעלז והירשברג אותם
מציין יצחק בקרוביו.

הצלחנו לאתר דרך האינטרנט את שבתאי הירשברג אשר עסק במוצרי
קרטון ובדפוס בירושלים, על פי הפרסום באתר העסקי שלו משפחתו
עוסקת בתחום זה כבר שלושה דורות.

ש. הירשברג - אריזות קרטון

ה'תרס"ח

בעל העסק, שבתאי הירשברג, הוא בעל נסיון בקרטונג, בעל מקצוע בדפוס, עם נסיון בשילוב מעולה של 2 המקצועות הללו ונסיון עשיר ביותר בעבודות מכלט מדויקות, באמצעות תיב"מ, עובדים עם תוכנת אריזות משוכללת, עושים עבודות חיתוך על מגוון גדול של חומרים שונים - המכלטים, מכלטי לייזר מדויקים ביותר. התיכנון, בא ממקום של "ראש גדול", עם המון יצירתיות, בעל העסק, עובד מתוך אהבת מקצועו, אוהב את העיסוק עם אנשים מקפיד על שמירת המסורת העוברת מאב לבן המפעל הוא פרטי - משפחתי - בעל העסק דהיום, שבתאי הירשברג, הוא דור שלישי בעסק המשפחתי עתיר השנים הזה, לפני כשמונה שנים עבר למשכנו החדש במושב אבן ספיר ליד בית חולים הדסה עין כרם בירושלים. המפעל מחזיק ברשותו ציוד תעשייתי רב כולל מכונות ייחודיות בענף והעיקר, היחס, היחס האישי כלפי כל לקוח, "קטן" ו-"גדול" כאחד מתן פתרונות ייחודיים, תוך הקשבה לצרכי הלקוח, והשרות הטוב, הוא בבחינת "חוק בל יעבור" גי

התקשרנו אליו ושאלנו אם יש קשר משפחתי בינו לבין שבתאי ופרידה הירשברג אשר נולד להם בן בשנת 1911. מר הירשברג החביב הודיע מיד כי שבתאי ופרידה היו סבו וסבתו. על יצחק הוא לא ידע דבר. תוך כשעתיים הועברו אלינו שמות נוספים של בני משפחה-אף אחד לא הכיר את סיפורו של יצחק. סיפרנו לכל אחד מהם על בן משפחתם התחושה הייתה שיצחק אחדותי חי בהם. כל התכונות הטובות של יצחק עליהן קראנו התגלו באנשים שכלל לא ידעו על יצחק אשר הודיע מעל דפי העיתון כי הוא קרוב משפחתם. אמרנו להם שבטוחים אנו כי אלמלא נהרג יצחק בגיל כה צעיר היה תופש ללא ספק מעמד נכבד בקרב הנהגת הישוב. צדקו כנראה הארכיונאית של קיבוץ מרחביה ומר זלמן אברמוב מומחה לענייני המקום המתגורר במושב מרחביה ובקי בכל פרט הנוגע להיסטוריה של המקום-אף בן משפחה לא הגיע לפקוד את קברו של יצחק. אולי עתה-יצליחו בני משפחת הירשברג לגלות פרטים נוספים אודותיו ואודות בני משפחה נוספים על מנת שהבחור ייזכר לא רק בתולדות הישוב אלא גם בתולדות משפחתו.

ולא רק המשפחה

ומה עם צאצאיהם של זאב אשור, יוסף נחמני ורוזנבוים—עובדי הדפוס - אולי הם יודעים דבר מה ?

יוסף נחמני נשלח לגליל וצורף לארגון "השומר" (לדברי בן גוריון כאמור למעלה- נשלחו נחמני ואחדותי בהכוונתו) לאחר שמילא תפקידים רבים ובכירים בין היתר היה נחמני מנהל משרד הקרקעות של הקרן הקיימת בצפון.

משמאל לימין: יעקב זרובבל, יצחק בן-צבי יוסף נחמני, רחל ינאית, אהרון ראובני. (1960).

על רוזנבוים אין בידינו מידע אולם ייתכן ובני משפחתו – לפחות חלקם – נמצאים בארץ ואולי גם באמתחתם מידעים.

וזה לא הכל.

יצאנו למסע בעקבותיו של יצחק אחדותי ובדרך גילינו פרטים מרגשים שאלמלא מסע זה לא היינו מגלים אותם לעולם. גילינו בעתון "האחדות" כתבות של קרובי משפחה שלנו (ישראל גלעדי, אלכסנדר זייד) ופרטים שונים וחדשים עליהם. תגלית השיא הייתה הודעת הנישואין של עקיבא = עקיבה רבינוביץ ורבקה בקר – סבה וסבתה של בתיה שנישאו ביפו בשנת 1910.

7.9. 1910

1910.9.7 = ג' אלול תר"ע

הודעת הנישואין של עקיבא ורבינוביץ ורבקה בקר אלול תר"ע

עקיבא רבינוביץ איש "פועלי ציון" מצולם (כן, באותו הספר של זרובבל
"עלי חיים") (בחברת רחל ינאית בין חברי הועד הראשון של "פועלי ציון"
בוילנה.

הטבעת 'עלי חיים'
י. לרובקא - 1960

152 31/12

ועד פועלי ציון בוילנה (1907)
בזמן צומדים : י. סילמן, י. זרובבל, רחל ינאית, יוספים : ב. ליב, א. חיים, א. זירשניר,
ב. רובינשטיין, עקיבא רבינוביץ

ועד פועלי ציון בוילנה (1907) עקיבא רבינוביץ
בן ה-19 עם רחל ינאית ויעקב זרובבל.

**עקיבא רבינוביץ עם עלייתו, בפרדס של מרדכי
בן הלל הכהן.
כמעט כל הפועלים עזבו את הארץ-עקיבא כמובן
נשאר.
שימו לב לישיבתו הבטוחה והנחושה של עקיבא.**

עקיבא שעלה לארץ בשנת 1908 עבד בין היתר בחוות בן-שמן אצל דודו
מנהל החווה – יצחק וילקנסקי.
בשנת 1910 הגיעה לארץ חברתו רבקה אשר נענתה לבקשת המשפחה
לדחות נסיעתה לארץ כדי לסייע בפרנסת המשפחה ואת שני הכרטיסים
שקנתה מסרה לאחיותיה-קיילה גלעדי וציפורה זייד.

ארבע האחיות לבית בקר שנות ה-60 משמאל לימין: קיילה גלעדי, אסתר קוזלובסקי, רבקה רבינוביץ, ציפורה זייד. בתמונה הקטנה יושב-עקיבא רבינוביץ.

רבקה הגיעה לארץ עם אימה וזו לא בזבזה זמן ומיד עם הגיעה הכינה ובישלה לקראת הנישואין. עקיבא לא ידע עד הרגע האחרון שחברתו הגיעה ארצה ונשלח היישר לחופה על ידי דודתו אסתר וילקנסקי אחותו של יצחק זאת לאחר פרידה מאולצת בת כשנתיים מחברתו. החתונה נערכה ביפו, את הזוג קידש רבה של יפו שהיה אז הרב קוק. המסיבה נערכה בבית מש' וילקנסקי. אורח הכבוד היה יוסף חיים ברנר אשר נשא דרשה ותרם פרנק אחד כפי שהיה נהוג אז. גם פרט זה מופיע בעיתון "האחדות" לצד ברכות אחרות ליום הנישואין מחברים שעל חלקם כלל לא שמענו.

13 60 . . . . .
 נאסף על החתונה של החברים שרה ויצחק
 אשכנזי שרה יצחק ב"א 1 פרנק אידלונג
 86 סג' חיים 55 סג' . . . . .
 4 41 . . . . .
 סג' 3 פרנק " 55 סג' נאסף על החתונה
 של החברים רבקה ועקיבא ויחזק אורבסקי
 (סג' ב"א 59 סג' פילד 55 סג' נאסף
 על החתונה של פנחס ע"י החבר מלכר
 סג' לרעקי 5 פרנק שוויצ'ר 1 פר' סג' . . . . .
 20 40 . . . . .
 101 86 . . . . .
 חסד לשיבת קיפת . . . . .

חנני מבדק את חברי רבקה בקר ועקיבה רבינוביץ. חנני
שגידתם יוסף קלונסקי ליום התנאים. ביוסף-ישראל.

מנוחה ליום יום-יום.

קופת הפועלים הארצישראלית.

הד"ר (גליון 149) צבי ארסין, יוסף רפפורט, יוסף ולנמן
בליק חגי. יוסף הרובין, יוסף הרובין, אלקנה הרובין, שרה
ק. שרה נחשטין, ויד כ"א 1 בשלוק, צבי בקר חצי בשלוק,
ודי-הגין. נאסף ע"י החבר קפלן כבוד 14 עשרה, יעקב
י. יעקב קונטרובין, כ"א 1 בשלוק, ב. קפלן, ב. שניידהובין,
ז. כ"א חצי בשלוק, ל. פינקלשטיין, עזרה, י. רוסנא, אברהם.
יוסף סבישנינסקי כ"א 3 עשרה.

לוד. נאסף על התנועה של החברים רבקה בקר ועקיבה
י. וילקנסקי 2.50 פרנק, לילבני 2 פרנק, י. ת. ברנר 1

אברהם 37 עשרה, אירובסקי 27 עשרה, נחור 23 עשרה,
י. 21 עשרה, רפפורט 2 בשלוק, אישור, ליום בן-ישי

בשלוק.

ברכות בעיתון "האחדות" לחתונתם של רבקה בקר ועקיבא רבינוביץ.

ויודעים אתם מי היה בעלה של שרה וילקנסקי דודתו של עקיבא ?
הביטו נא בתמונת אנשי הקואופרציה של מרחביה- מספר 9 בתמונת חברי
הקואופרציה- אברהם חנניה פזנר יוכבדזון -
הוא היה בעלה של שרה.

15. גילום קבוצתו של חברי הקואופרציה עם פרנץ אופנהיימר. 1. נחשון נפנר
2. חיים זמל 3. קרינצ'ל ירחמיאל 4. שארץ 5. נפתלי כץ 6. יוסף רבינוביץ
7. יהודה רחנפלד 8. יעקב גרבר 9. אברהם יוכבדזון-פזנר 10. רחל זמל
11. אליהו ס"ט 12. יעקב סוקביץ' 13. שלמה אפשטיין 14. משולם נפנר
15. שמואל רחנשטיין 16. שלמה דיק 17. פרנץ אופנהיימר 18. יוסף
סליסקא

צילום קבוצתי של חברי הקואופרציה עם פרנץ
אופנהיימר. מס' 9 בתמונה אברהם יוכבדזון

קברם המשותף בנהלל של חבר הקואופרציה
אברהם יוכבדזון ואשתו שרה לבית וילקנסקי –
דודתו של עקיבא.

בתמונה למעלה עקיבא ודודתו שרה וילקנסקי - יוכבדזוהן בצעירותם

לא יאמן. אומנם כולנו אחים זה לזה.

היה זה מסע מעניין, מרחיב דעת ומלא סיפוק.
הכרנו את הבחור הצעיר יצחק אחדותי, הילד המוכשר החרוץ,
נזכרנו במנהיגי תקופתו וחזרנו לבני משפחתנו הנערצים עלינו.
ותוך כדי - הצלחנו למצוא סוף סוף יש גם הוכחה כתובה לבן שלנו יזהר
"השמוצניק השרוף" שברנר היה בחתונה של הסבא רבא שלו וכל זאת רק
בזכותו של יצחק אחדותי - שמנוחתו האחרונה במרחביה.

הרשימה עדיין לא תמה...

כל בעלי הידע על יצחק אחדותי –אנא הוסיפו פרטים.

יצחק אחדותי

יצחק בן - שפרה - אחדותי מדפוס "האחדות" הקבר הראשון במרחביה

פרק שני :

הקבר לרגלי גבעת המורה
נכרה לאחדותי העלם הירושלמי

כתבו וערכו : מיכה ובתיה כרמון
ירושלים, יולי 2022

גבעת המורה

הקבר לרגלי גבעת המורה נכרה לאחדותי העלם הירושלמי

תוכן העניינים

מבוא א' 2-3

"זיכרונות" רחל על יצחק אחדותי א' 4-6

רחל על עיתון "האחדות" א' 7-9

מימי היסוד א' 10-13

לקראת עיתון "האחדות" א' 14-15

החוברת על "בר כוכבא" א' 16-19

הגיליונות הראשונים של "האחדות" א' 20-21

בני ירושלים - פועלי הדפוס מראשוני העובדים בדפוס

"האחדות" א' 22-29

על "בית הדפוס הגדול לעווי" בירושלים א' 30-32

1909 - על "המסדרים" בבתי הדפוס בירושלים א' 33-34

חיפוש נתיבות אל הפועלים, הנוער ובתי הדפוס א' 35-40

בתוככי ירושלים א' 41-43

ביאליק בירושלים א' 44-45

ירושלים - כור מחצבתו של יצחק אחדותי א' 46-50

קשר בין יצחק אחדותי ומשפחת סלנט א' 51-53

אצל טחנת הקמח - בחיפוש אחרי שפרה די מעלערקע א' 54-56

החלל יצחק אחדותי נקבר בכבוד גדול א' 57-58

לאחר מות - יצחק אחדותי א' 59-62

הקבר הראשון במרחביה – הקבר לרגלי גבעת המורה נכרה לאחדותי העלם הירושלמי

"עודני חי ; עודני חי"

בהמשך לדבריו האחרונים של יצחק אחדותי בן ה – 17

לפני כתריסר שנים כתבנו: בתי ומיכה, את אחד מחיבורינו הראשונים
"הקבר הראשון במרחביה על יצחק אחדותי ז"ל".

הרשימה מצורפת בחלק הראשון לפרסום זה .

סיימנו במשפט : כל בעלי הידע על יצחק אחדותי – אנא הוסיפו
פרטים .

מדי חודש בחודשו מפרסם ארכיון המדינה 'תיקים חדשים' . בחודש
יוני 2022, צד את עיני התיק ובו מאמר של רחל ינאית , תיאור
זיכרונות מטרומ מלחמת העולם הראשונה משנת 1908 (תיק פ –
2171/1) ובו עשרה עמודים ונושאו המרכזי ראשית דפוס עיתון
"האחדות" בירושלים . יצחק אחדותי הוא דמות מרכזית בחיבור.
מצאתי שהרשימה הודפסה בעיתון 'אמר' (מיום ה -11.7.1941)
בנושא שלושים שנה לדפוס "אחדות" והוקדשה לזכר חברינו היקרים
גד אביגדורוב ויצחק אחדותי.

גד היה מאנשי "השומר" שנהרג במושבה "מצפה" בשנת 1936.
אביגדורוב בן ה – 15 עלה לא"י בשנת 1906 והיה מראשוני העובדים
בסיתות בירושלים . הוא היה חבר בקומונת "ירושלים החדשה"
שהתמסרה לארגון סניף "פועלי ציון" בעיר . על גד כתבה רחל בפתח
"זיכרונות" .

רשימת "פועלי ציון" חברי המפלגה בשנת 1906 נערכה ע"י זאב
אשור עם תיקונים ותוספות של יצחק בן צבי בתיק ארכיון המדינה
מספר פ – 1928/36 .

"זיכרונות" רחל לא נכללו בחיבורנו הקודם על יצחק אחדותי . אותם
ליקטתי עתה וגם השלמתי על פי ספרה של רחל "אנו עולים"
וחיבורים נוספים שכתבה . במוקד החיבור נעמוד גם על הנושא
"בתוככי ירושלים" .

הסעיפים המרכזיים

- העובדים בבתי הדפוס בירושלים , התארגנות העבודה , המסדרים ושביית פועלי הדפוס .
- על זאב אשור , יונה – יונקה נחמני ואחדותי
- המעונות בשכונות ירושלים של רחל ואבנר – יצחק בן צבי שהיו מהוגי "האחדות" .
- על ראשית הדפוס והפרסומים הראשונים .
- על הקשר המשפחתי של אברהם שטמפר הסבא רבא שלי ופועלי הדפוס בעיר .
- בחזרה למוצאו של יצחק אחדותי בן למשפחה ירושלמית ותיקה .
- על יהודה אריה לייב סלנט כנראה הסבא של יצחק וסחר האתרוגים .
- הניסיונות הנוספים להתחקות אחר שפרה בהיות יצחק אחדותי גם יצחק בן – שפרה וגם יצחק שיפרה'ס .
- לאחר מות ו"מרחביה" .

לקורא שלום רב

החיבור מקיף נושאים אחדים ודמויות רבות .

ייתכן ונפלה על ידינו גם שגגה

והרי טעות לעולם חוזרת

אנא

עדכנו אותנו לפי הכתובת :

M0502111172@gmail.com

בתודה רבה מראש

בתיה ומיכה כרמון .

"זיכרונות" רחל על יצחק אחדותי

ביום ל"ג בעומר ב"שמעון הצדיק" בירושלים - תרס"ט

"והנה גם יצחק הקטן זה העלם החביב שמקורב אלינו נספח . אותו כינינו לאחר בשם "אחדותי"...יותר מכולם פעיל הוא בהפצת "בר - כוכבא" . נחמד הוא יצחק . עיניים לו - מדי יביט נוכחו נעשות הן יותר ויותר רחבות עמוקות , ואור בהן נדלק ניצוצות ...

פתאום חלפה עברה את כולנו הבשורה - ביאליק בא - ביאליק בכיכר של שמעון הצדיק , נדחקים ונדחפים אנו בתוך הקהל העצום , הנה ביאליק , מכריז בהתלהבות אחדותי - מרוב התרגשות נופלות לי החוברות מתפזרות מסביב - איך את יכולה - עיני יצחק הקטן ננעצות בי בתוכחה !
עמוד 5

בעת שהתגוררו בשכונת "זיכרון משה"

בחדר לדפוס "האחדות" בו ארגז ועוד אחד עם אותיות ושאר המכשירים . אזנה של רחל הרוצה ללמוד קולטת את המילה המוזרה - מטריצה (= אמהות הדפוס . מטריצות משמשות בתבניות בהן נוצקים הגופנים שמשמשים בהדפסה . האמהות עשויות בדרך כלל מנתך של פליז או מתכת דומה ובהן חרוט , מוטבע או מגולף פני התו שיודפס) אחדותי הקטן הסביר לרחל את הדברים , מתמחה הוא כפועל דפוס ממש הרי הוא אצלנו בין הפועלים הראשונים.

עמוד 6

כאשר אנשי קבוצת "השומר" עולה על האדמה בעמק לפולה...

אך מי זה פלל שאחדותי הקטן יחליט ויעלה הראשון - עולה הוא למרחביה , עוזב אותנו , עוזב את הדפוס . רק עתה הבחנתי מה רבו השינויים שחלו בו , רחבו עוד יותר עיניו הנפלאות , ארשת הפנים שונתה - לא עוד אחדותי העלם השובב החולם , משהו חדש בו נייעור - זו ההכרה העצמית זו השאיפה העמוקה לעבודת האדמה אשר מילאה את נפשו .
עמוד 8

בבית אימא נחרדת , הא כיצד יקום וייסע לו , והיא אלמנה ואחות לו קטנה , אך יצחק החליט נחרצות - עולה הוא לעמק , ולנו הרגשה -

כאילו משתתפים עמו בעלייתו , כאילו "בא כוחנו" הוא במרחביה – יליד ירושלים – כשליח הצבור כולו .

דבריו של אחדותי ממרחביה , מכתביו קצרים וספורים , אך ספוגים ורוויים ריח השדות , ריח החיים החדשים – חברים שבאים ממרחביה סחים לנו בשיחה – אילו ראיתם את אחדותי – בגר העלם , התרומם. התחסן , הרי כבר לשנת ה – 18 נכנס , מלא כוחות עלומים אהוב על חבריו וחובב את הכול . מאד נקשר לעבודת הקבוצה .

ואנו בירושלים – מאד הורגש בנו העדרו של אחדותי מן החבורה...

עמוד 9

לא אשכח בגולה את היום השחור , בה הגיעה הידיעה על האסון שקרה את אחדותי – נערנו היקר – בשדה נפלת בעבודה – עליך הייתה גאוותנו בירושלים , הראשון יצאת לעבודה בעמק – ואתה הנער הבלתי מנוסה התאוות להוביל אל הגורן את העגלה הראשונה טעונת התבואה – והעגלה רתומה לזוג פרדות – פרא , והדרך מן השדה אל הגורן – דרך המדרון .

שכלנו אותך יצחק שלנו הקטן , שכלה אותך אמך האומללה . הקבר הראשון במרחביה הקבר לרגלי גבעת המורה נכרה לאחדותי – העלם הירושלמי .

עמודים 9 – 10

רחל ינאית כתבה עוד על יצחק אחדותי :

בכתבים (ארכיון המדינה תיק פ – 2931/21)

" בין שאר החברים שעבדו ב"אחדות" אזכיר גם את יצחק אחדותי...חברי המערכת וההנהלה ביחד עם עובדי הדפוס עבדו כמשפחה אחת ונועצו על כל גיליון בכל השאלות על תוכנו וצורתו , המנהלה הכספיים והבעיות הטכניות הכרוכות בהוצאתו (עמוד 119) " יחד עם יצחק הזכירה רחל גם את יוסף בנימיני מקוראיו ותומכיו הראשונים של העיתון (עמוד 128 – על הצג) . בנימיני היה יליד קווקז שעלה עם משפחתו בשנת 1906 והתיישב בירושלים והיה החנווני הסמוך לדפוס "האחדות" שהפך לחברם של הכותבים בן צבי בן גוריון וזרובבל ושל העובדים ולחבר ב"פועלי ציון" . במלחמת העולם הראשונה בחר לנסוע לארצות הברית ופעל בקליבלנד

ב"פועלי ציון" וגם פרסם מאמרים . התגייס ל"גדוד – העברי ה – 39" והשתתף בכיבוש הארץ מידי התורכים . אחרי המלחמה היה חבר ב"גדוד העבודה" כסניטר וכעבור זמן רכש בירושלים בית מרקחת לימים "אסותא" שהתנהל ע"י רעייתו הרוקחת לאה ברמן – בנימיני .

יוסף היה מיוזמי ופעילי החיילים המשוחררים ומראשוני המתיישבים ב"אביחיל" בעמק – חפר . בשעה שעמד בה בין השומרים על האדמה והרכוש הוכה למוות בפברואר 1933 .

על יוסף בנימיני אספתי חומר רב מהעיתונות היהודית ההיסטורית ומארכיון . כמה מרגש להאזין לקולו של עמרם בנימיני –הבן – הזמר ולביצועו של "אל ספוד" (באתר "זמרשת") מראשית שנות החמישים

לזכור שרחל ינאית כתבה על יצחק אחדותי לידו של יוסף בנימיני .

רחל בחיבוריה שנועדו לספר "דמויות" (ארכיון המדינה תיק מס' פ – 2070/47) חזרה וכתבה על אשור ונחמני שמדי ערב היו מביאים מלוא כיסים אותיות עבריות ובחודש תמוז תרס"ט - זכינו כבר להוציא את הגיליון הראשון של "האחדות" ובעזרתו גם של הנער אחדותי פתחנו פינת דפוס משלנו .

רחל על עיתון "האחדות"

דבר אחד היה ברור בתעמולה בעל – פה לא נקדם את התנועה .
זקוקים אנו למלה המודפסת .
דפוס משלנו ככלי מבטא להפיץ את המגמות ביהודה ובגליל
עלינו לייסד דפוס ויהי מה...לעיתון ממש וספרות פועלית .

על זאב אשור – יוסף נחמני – ויצחק אחדותי

זאב היה בעל הניסיון . לירושלים העלו תיבה שלמה של אותיות
ולהוצאת חוברות קטנות וכאשר האותיות אינן מספיקות יורדים לבתי
הדפוס בעיר העתיקה .
"ביומי הראשון בירושלים" כתבה רחל – פגשה את זאב גם הוא
מאוקראינה מעיירה סמוכה לעיירת רחל ("אנו עולים" ע' 27)
זאב – פועל הדפוס . כבר עבד במושבות . ביפו – עבד בדפוס . חבר
עם אבנר אף לארגן את פועלי הדפוס . עם בן צבי עלה לירושלים
ועבד בבית דפוס עברי אלא שנמצא בו "פסול" – שהיה מהלך בגלוי -
ראש בעוד מלאכת הדפוס נחשבה אצל עובדיה כמלאכת הקודש
ממש . אחר כך הסתדר זאב בבית דפוס של הכנסייה היוונית -
אורתודוקסית בשל ידיעתו ברוסית ושם בבית הדפוס גילה גם
אותיות עבריות מהן היה "סוחר" להניח את היסוד לבית הדפוס של
"פועלי ציון" .

רחל על יונה (= יונקה)

יוסף נחמני עוד מהימים בהם היה חובש עדיין תרבוש אדום והנלהב
לבשורת "החוריה" - מהפכת התורכים הצעירים .

יונה עלה לירושלים מכרמי "זיכרון יעקב". זאב סידר לו עבודה בבית דפוס בעיר העתיקה ויונה השקיע כל כוחו בדפוס - התמחה לצד אשור והיה לעזר רב אף בארגון פועלי הדפוס .
רחל מתארת את בית הדפוס בו עבד יוסף בעיר העתיקה .
חדר צר ארוך ואפל מראהו כמרתף – ליד הקירות שולחנות ועל השולחנות תיבות האותיות המשחירות ("אנו עולים" ע' 199) .

בשנת תר"ע – 1910

זאב אשור ורחל ינאית עושים להפצת המניות לעיתון בארץ ובחוץ לארץ .
זאב אשור עמד על כך שהעיתון יהיה עצמאי ולא תלוי בחסדיו של בעל דפוס .
ארגזו של אשור הלך והתמלא בחדרו - באותיות .
ביקשו מחברי "פועלי ציון" בחוץ לארץ לשלוח אותיות ומכונות לדפוס .
התקווה כי הפרסום הראשון של גיליון "האחדות" יהיה לאחר הפסח – לאחר הוועידה השישית של המפלגה .
עלתה אפילו ההצעה שנדחתה לאלתר לגייס כספים מכספי "החלוקה" (הרי – אינם משמשים 'לבניין') .
זאב אשור ביקש רישיון עבור הדפסת העיתון .

(מתוך חלקסיקון הביבליוגרפי של יעקב שכטר לתולדות ירושלים)
 ערך השלישי 1908
 חלק 1
 חלק 2

מימי היסוד

התקופה שקדמה להיסטוריה של עיתון "האחדות"

עליה כתב יצחק בן צבי, 'אמר', יולי 1941.

עבודת פועלי הדפוס בירושלים הייתה כאמור "מלאכת קודש"

שהתחילה עוד במחצית הראשונה של המאה הי"ט.

זאב אשור היה הוגה הרעיון של דפוס מפלגת "פועלי ציון" במתכונת

של בתי הדפוס הבלתי ליגליים של המפלגות הסוציאליסטיות

והמהפכניות ברוסיה הצאריסטית.

הגיליון הראשון של "דער אנפאנג - ההתחלה" התפרסם ביום ה -

27.6.1907 ויצאו רק שני גיליונות וחצי.

מירושלים הביא אשור מזוודה עם תיבת אותיות ומכבש. בית הדפוס

היה בחדרו של בן צבי ב"חצר הורשאית" ביפו. התפרסם, לכאורה

שהעיתון נערך ויצא לאור באלכסנדריה. הדפוס הופסק והוחזר

במזוודה לירושלים.

בשנת 1908 עם פרוץ המהפכה התורכית הראשונה הוחלט מטעם

"פועלי ציון" לאשר הפעולות ליצירת הוצאת - ספרים וחבורות שאופיין

מדיני - ציבורי והוצאת עיתון פועלים עברי "האחדות".

למרות שעל שער החוברת "מה זאת חרות" נרשם הדפוס של

"האחדות" תרס"ט הרי מקובלים על בן צבי דברי זאב אשור ששלוש

החוברות הראשונות הודפסו בדפוס "גוטליב" בעיר העתיקה.

מהפרסומים הראשונים – הספרייה העממית של "פועלי ציון" – לפני
פרסום עיתון "האחדות"

- א. נאמן (אבנר) : מה זאת חירות , תרס"ט
  - ר . ינאית : שיחות מדיניות : בית מורשי העם , תרס"ט
  - ר . ינאית : "בר – כוכבא" רשימה היסטורית , ירושלים , תרס"ט
- הוצאת החוברות והפצתן הגבירה את השאיפה ליסוד הדפוס
ולהוצאת העיתון . (רחל , כתבים , תיקים בארכיון המדינה) .

האחדות

עיתון לעניני הפועלים והמונייהעם בארץ ישראל.

יוצא לאור על ידי מפלגת הפועלים העברים המוציאה ליטוקרטים בארץ ישראל (פועלי ציון).

ירושלים תמוז תר"ע   № 1   שנה ראשונה.

אזיקוביץ

בשנת ה'תרס"ז (1907) נפתח להפיץ באלכסנדריה העתון הראשון של הפועלים
בא"י דער אנפאנג (התחלה)

היוצא ע"י מפלגת פועלי-ציון בא"י
בימים האלה יוצא הגליון הראשון.
מחיר כל גליון: בא"י ובמצרים—2 מיט. בחו"ל—3 מיט.
להשיג את העתון אפשר אצל כל אגודה מקומית של פוע"צ.
האדם בשביל חו"ל

עיתון פועלי
ב-2 יולי
1907 עמ' 2

Société Poalé Zion pour "Oérfang"
Rue des Soeurs №35 Alexandrie (Egypte).

בצילום מפיץ ויקיפדיה

במקום זה עבדו הבנינים והמבנה של

בית וורשא ביפו

במקום גבס על ר' שאול יצחק פניגסטיין מידי האגודה
והוסיף בהם עמ'ס חלוצים יהודים שאלו לאורם בעליה השנייה
אחרי הפירוק היה יצחק בן צבי למינסקי אבאליה 'צופאי ציון'
במזרח הודפס 'דער אונפאלג' - התחלה
והצרכ שמתחלה חר"ה - 1907 נוסד אולפון "הר-גליל"

12

הקואופרטיב הראשון בארץ

דוֹכָרוֹן

ליום הולדת חברתנו החביבה

רחל.

ביום א' ו' אדר ה'ר"ע

סניף קולך סבלי, רמת
סדנא בי ים חבר לשעלית...
ויש תקנה לאחיות, נאם הי'
ירסיה ל"ח, פני יום

הננו מברכים את חברתנו היקרה רחל בר' יונה (ינאיה) ליום
מלאת לה כל שנה, ומאחלים לה עבודה פורייה על שדה ארצנו
בכלל, מפלגתנו בפרט, ואחיותנו ביחוד.
לשנה טובה, מוצלחת ופורייה בכל המיבנים.

ד"ר נחמדי

פנ-1960

אברהם

זאב העור

אחיות

גלויה זו היתה העבודה הראשונה של דפוס "אחדות". אנשי
המערכת והדפוס, צעירים שובבים במקצת, בירכו את רחל ינאיה
ליום הולדתה ופנו אליה בדבר הנביא ירמיהו לדחל'האם: "מנעי
קולך מבכי ועיניך מדמעה" — — —

השבוע חגג הקואופרטיב הפועלי הראשון את יובלו: לדפוס "אחדות" הכניסה הראשית. הפועלים היו מת-
מלאו המישים שנה. לכבוד היום הת-
כנסו החוגגים בבית הנשיא והצטרף אליהם גם ראש הממשלה שהוא וי-
כרצבי. קשורים קשר הדוק עם דפוס זה.
דפוס "אחדות" נוסד בירושלים כדי להדפיס את עתונה של מפלגת פועל ציון — "האחדות". במערכת עתון זה ישבו מי שעתידי היה להיות נשיא מדינת ישראל י. בן-צבי, רעייתו רחל ינאיה, ד. בן-גוריון וי. זרובבל. עד שעה מאוחרת ישבו הש" בוע ותקיי הדפוס ומערכת העתון, בבית הנשיא, וסיפרו זכרונות על הי-
מים הראשונים.
בעצם, קדם לדפוס "אחדות" דפוס אחר של המפלגה, משהוולט ב-1907 להוציא לאור בטאון של "פועלי-ציון" באדיש "דער אנפאנג" הביא עמו זאב אשר ז"ל, פועל דפוס בעל גסיון מחתרת ברוסיה, מוודה של אותיות מיפו והקים דפוס של מחתרת. על העתון כתבו — "גדפס באלכסנדריה". ב-1910 נתקבל רשיון תורכי לדפוס ואשר, שהיה עובד בבית-דפוס יווני, היה "מפלח" בכיסיו אותיות משם ומציאם ל"אחדות".
ועוד סיפרו: דפוס "אחדות" היה המפעל הראשון בארץ, שהנהיג יום-עבודה של שמונה שעות. במסיבה ניתנה הזדמנות ל"בן-גוריון לקטר את זרובבל והוא הזכיר לו: אתה לחמת למען אידיש, השיב לו זרובבל: אתה היית נוהג לקום מאוחר בבוקר. הסביר בן-גוריון: משכורת במערכת הייתה 30 פראנק, זה הספיק בדיוק לארוחות צהרים. עלי-כן ישנתי מאוחר, כדי להסוך ארוחת-בוקר.
מפני עיני-הרע היה מופיע שמו של זאב אשר על גבי העתון כעורך אחראי. מן הפועלים הראשונים חי עמנו כיום יוסף נחמדי, איש טבריה. ב-1915 טגרר התורכים את העתון,

החרימו את הדפוס וחתמו את דלת הכניסה הראשית. הפועלים היו מת-
גנבים דרך הדלת האחורית וממשיכים בעבודה... עד שהתורכים הגבירו את ההשגחה והעבודה נפסקה.
מכונות הדפוס לא היו, כמובן, חש-
מליות ואת גלגל המדפוס היה מסובב דוד עושרי, לעתים, בשנות העשרים הראשונות, היית רואה את כרגר או את ברל, עומדים לידו ועוזרים לו לסובב את הגלגל...
זרובבל היה מבלה את רוב יומו בדפוס. הוא היה גם המגיה. אגב, זרובבל היה אותו זמן מוחרם על-ידי הירושלמים. משום ש"חילל" שבת בפרהסייה, תמיד היה קיצוני, ומספרי הזכרונות אומרים, שתמיד היה המת-
ווכח הארץ ביחוד.
הספר הראשון שדפסם ב"אחדות", היה "תולדות ספרות ישראל" מאת א. ז. רבינוביץ, אגב, העבודה הרא-
שונה בדפוס הייתה ברכה לרחל ינאיה ליום הולדתה.
לאחר המלחמה עבר העתון לתל-
אביב והדפיס את עתונה של "אחדות תעבדות" "קונטרס", בין אלה שהצ-
טרפו לדפוס — זאב יוסקוביץ (יוסי-
פון). מטפרים שכל כתבי-יד שמצא הן בעיניה, היה תרבע אותה בעצמו.
היה מגיה אותו ושומר עליו, ועוד מספרים: פעם אחת באו מים עד נפש — לא הייתה משכורת, הכסף ניתן בפתקאות של "המשביר", הדפוס עמד על עברי שקטת רגל. אמר יוסי קוביץ: אין ברירה והלך ועמו עוד חבר לעבוד בכניין ואת הכסף הכניסו לקופת הקואופרטיב.
וכיום — בדפוס הגדול 60 פועלים, העובד הוותיק ביותר הוא משה ויזל-
ברג, מנהל מחלקת הטקסט, שנכנס לעבודה ב-1919, איש ותיק אחר — הוא קחת רבינוביץ, "אחדות" הוא עדיין דפוס פעיל, גדול, שאוהבים לעבוד עמו — יש שם אוריה ושקט, וחוריה של המישים שנה.

פלאויה

העבודה הראשונה
של דפוס "אחדות"
בירכו רחל
ליום הולדתה

לקראת עיתון - "האחדות"

בינתיים חוברות קטנות .

רחל זוכרת ("זיכרונות" עמוד 6) את יום הופעת החוברת על "בר – כוכבא" - ל"ג בעומר תרס"ט שהוא יום ה - 9 במאי 1909 .
מהחברים שמעה רבות על החג העממי הגדול ביום זה בירושלים
ב"שמעון הצדיק" .

שמעון הצדיק היה משיירי אנשי הכנסת הגדולה .

היה אומר :

"על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל

גמילות חסדים" .

מערת שמעון הצדיק הייתה ידועה בירושלים עוד בדורות קדומים .

הילולת ל"ג בעומר הוא אחד המנהגים הקשורים לקבר שמעון הצדיק

וגזיזת השערות "החלקה" של בני השלוש .

מהו הקשר בין ל"ג בעומר וקבר שמעון הצדיק -

על התנגדות היסטורית לחגיגות במירון

(כתב ישראל שפירא , מאי 2020 ב'כ"ז השבת')

אחדים מהנימוקים

אין לעשות שום מקום בארץ ישראל יותר חשוב מירושלים – על פי
החת"ם סופר .

מדוע הולכים לגור בגליל במקום ירושלים .

רעידת האדמה שהחריבה את צפת ומותם של רבים וצדיקים בגלל
שהעדיפו את קבר ר' שמעון בר יוחאי והאר"י על פני ירושלים .

התחרות שבין ערי הקודש ירושלים וצפת .

בגלל ריחוקה של מירון מירושלים והקושי להגיע אליה בקשיי
התעבורה במאות הקודמות .

קראתי גם הדעה - בגלל השם הפרטי הזהה של שמעון הצדיק
ושמעון בר יוחאי .

למדתי מתוך העיתונות היהודית ההיסטורית

בשנת 1913 התאספו תושבי ירושלים העברים על יד קבר שמעון
הצדיק ובילו שם לאלפים בשמחה ותענוגים בני הקהילות והעדות
השונות ו"המכבי" ערך תהלוכה עם תזמורת "הנבל" .

בשנת 1914 נערכה התהלוכה בתלבושת יפה ועם תזמורת ועל
הכיכר ערכו תרגילים לעיני הקהל הרב מבני העדות השונות והיו
נאומים של דוד ילין , יעקב זרובבל והלל זלאטופולסקי מקיוב .
במרוצת השנים החגיגה לא הייתה כלל חגיגה מאורגנת – היה זה חג
עם . אלפים קמו ובאו הם ומטלטליהם ובילו בתוכנית חופשית .
(בעיתון 'הצפה' , מאי 1967) .

החוברת על "בר כוכבא"

על ההדפסה סיפרה רחל ב"זיכרונות" וגם ב"אנו עולים".

'בדחילו ורחימו ממש מכינים חוברת מיוחדת לל"ג בעומר על "בר כוכבא". נעזרתי בכתיבה זו ע"י החבר בן צבי וכתבתיה מתוך תשוקה למסור משהו מאותה תסיסה אשר להטה בלב, בלבי אני, בלב הרבים על בר כוכבא - לכתוב בתוכי ירושלים מול חורבות ביתר'.

על מלאכת ההדפסה שוקדים בבית הדפוס בעיר העתיקה בו עבד נחמני. מדפיסים, נחפזים, מקפלים וכורכים.

רחל בעצמה גם בסידור האותיות ובהגהה.

יצחק אחדותי בבית הדפוס.

הפועלים טורחים בחוברת כמו בהדרת קודש והם מוכנים בעצמם לעזור בהפצתה.

הרגשת רחל -

בדבריה היא מסוערת עד עומק נשמתה, כאילו היא וחבריה בימים קדמונים כתלמידי רבי עקיבא הבאים מפסגות ביתר אל ירושלים, אל הכיכר ליד קבר שמעון הצדיק.

לפתע השמועה – ביאליק בכיכר... ומרוב ההתרגשות נופלות החוברות מידי רחל לעיניו של יצחק המביטות בה – בתוכחה.

החוברת נושאת שם הוצאת "אחדות".

הנייר פשוט.

ההוצאות - מעטות

ומחירה רק מטליק – פרוטה אחת.

רחל בהתרגשותה ורצונה להגיע אל המתכנסים מחלקת את החוברות גם בחינם – להרבות הקוראים.

גם... חשה אכזבה – לא נחוצה פה חוברת... כאשר השואל לתוכן מיד גם נעלם.

באתר ארכיון המדינה – מיקום יוצר אוסף יד בן צבי – ארכיון רחל ינאית בן צבי. חוברת "בר כוכבא" מאת רחל ינאית.

תיק מס' פ – 2063/19 , בהוצאת "אחדות" – "פועלי ציון" בארץ ישראל , תרס"ט , ירושלים .

החוברת המודפסת כתובה בעברית רהוטה .

היא מכילה ידיעה היסטורית שוטפת ועניינית הרי רחל לימדה גם תולדות העם בגימנסיה הירושלמית ובארכיון המדינה גם דוגמות להכנתה היסודית לקראת השיעורים בנושאים הלימודיים .

בחוברת "בר כוכבא" – 16 עמודים.

סקירה היסטורית מקיפה ועניינית בעמ' 6-7 .

ב"בר כוכבא" הובאו הערכותיה החברתיות – יהודיות – יישוביות וגם מסרים יישומיים כמו בניסוחים :

שוב סבלו שדרות העם השונות משלטון רומא .

בניסוחה על המצב הרוחני והחברתי התכוונה לדעתי כנגד אדירי הרבנות בימיה - בעמוד 11 .

נגד הרומאים –

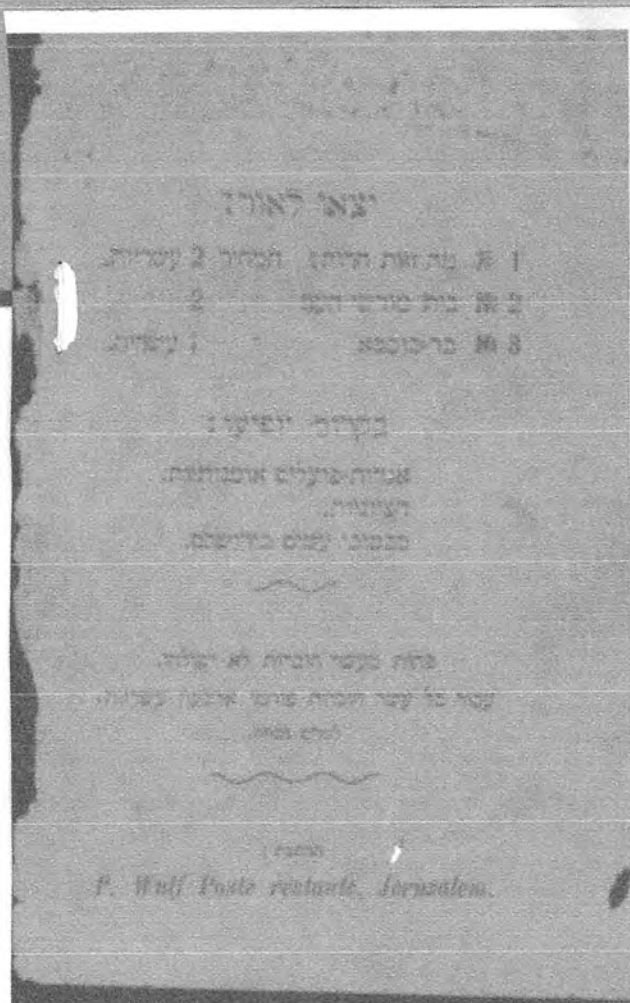
בניסוח 'בין הרי הגליל השבים בזמננו להיותם מעובדים בידי יהודים' – בעמוד 16 .

בסיפא של החוברת הובאו המסרים המסכמים .

בחיבורה "אנו עולים" כתבה רחל על החוברת ואף ערכה השוואה בין גיבורי העבר ודמויות של אנשי "השומר" אותם הכירה ובני זמנה .

דבר-כ/כ"ה - חלק ראשון
 2 בחלק א' בחלק ב' בחלק ג' בחלק ד' בחלק ה' בחלק ו'
 (בחלק ד' חלק ב' חלק ג' חלק ה' חלק ו')

חוברת "דבר-כ/כ"ה" תרס"ט
 מאת רחל בן צבי 1909

תיק: פ-19/2063 ארכיון החדש
 מיקום יוצר: אוסר יצ בן צבי - ארכיון רחל בן צבי
 החוברת הואשנה שבוצאה רחל
 (בא חזקת היחיד ששאר אצביה של ח.י.)

הגיליונות הראשונים של "האחדות"

המערכת - הכותבים והעוסקים התרבו .

בן גוריון הצטרף ויעקב זרובבל - שהגיע לארץ ישראל .

רחל מתלבטת . האם נכון שתשתתף במערכת . הרי ההכנה הנדרשת

רבה מהכנת השיעורים לגימנסיה בירושלים בה לימדה .

בן גוריון עודד לעזור לה אם תתקשה לכתוב בעברית .

הדיונים נסובו על תוכן "האחדות" .

לדעת ינאית יש מקום למדור מיוחד לנוער ולשוליות אליהם תכוון

רשימותיה .

בשלושת הגיליונות הראשונים מדור בשם "לפועלים" .

הופעת הגיליון הראשון – יוני 1910 הייתה עבורם יום חג גדול .

בשבוע הקודם לא זזנו בכלל מהדפוס לא חברי המערכת ולא

העובדים - איזה התרגשות , התרוממות הרוח הרגשה נפלאה -

כולנו היינו שותפים .

הגיליון הראשון לאחר שהועידה השישית של "פועלי ציון" ביפו נתנה

אישור לזאב ורחל להוצאת העיתון מה גם שאספו כבר 2782 פרנק

השקעת היסוד להתחלת ההדפסה .

בראש הגיליונות התנוסס :

"מפלגת הפועלים העברים – הסוציאל דמוקרטים בארץ ישראל"
הנושאים

על בניית הארץ ; "השומר" ; הקולקטיבים ב"סג'רה" וב"דגניה" .
("אנו עולים" עמ' 206 – 210) .

נפרדה החבילה

רחל –

רוב שעות היום הפנויות מהוראה היו תפוסות במערכת – בדפוס .
אף כאשר השגנו את מכונת – ההדפסה הראשונה ניסיתי כוחי
בסיבוב הגלגל הגדול .

אך יצאה שנה אחת...מי פלל שकेבור זמן קצר...

אחדותי העלם הירושלמי שכה חיבבנו כולנו...

עד היום מזדעזע הלב לזכר האסון...

ידיו של יצחק שכנראה הסכינו יותר לאותיות הדפוס מאשר

למושכות...הוא נתדרדר מן העגלה ונדרס למוות תחת גלגליה .

("אנו עולים" עמ' 209-210) .

בני ירושלים – פועלי הדפוס מראשוני העובדים בדפוס ה"אחדות"

וגם על הקשר המשפחתי – אברהם שטמפר הסבא רבא שלי
פועל בדפוס "לונץ" וחבר באגודת פועלי הדפוס.

מראשוני העובדים

בנוסף למה שהבאנו בחיבורנו הראשון – הקבר הראשון במרחביה .
הבאנו את הללו שרחל ינאית העלתה בחיבורה "זיכרונות" וגם
בעיתונות היהודית ההיסטורית לזכר ה"אחדות".

שמחה בסאן

"יתכן והיה בין המנדבים בסעודת "ברית מילה"
('השקפה' דצמבר 1906) .

אברהם גרינברג

"יתכן ביחד עם מהירה רעייתו הכניסו את בנם בבריתו של א"א בבית
מדרשו של האדמו"ר ('החרות' יולי 1912) .

יהודה – יודל שעכטער

על התקרבותו ל"פועלי ציון" בימי שביתת פועלי הדפוס בירושלים
הרחיבה רחל ינאית .

על יהודה גם 'כרטיס נפטר' בהר הזיתים מנובמבר 1939 .

בספרו של וייס על בתי הדפוס בירושלים יודל ברשימת העובדים
בדפוס "לונץ" ליד הסבא רבא שלי – אברהם שטמפר . לאברהם
בשנת 1907 יש 12 שנות וותק בעבודת דפוס . לפי גרסה משפחתית
סיבת המוות של אברהם בן ה - נ"ד = 54 הייתה הרעלת עופרת .

לפי הפרוטוקול המובא אצל וייס יהודה נבחר לוועד האגודה בשבעה
קולות ובמוצאי שבת התאספו יחד ובאו החברים אברהם שטמפר
ויודא שעכטער ונוספים...

כאמור יוסף נחמני ויצחק אחדותי היו מתלמידים בבית דפוס בירושלים
 בטרם דפוס ה"אחדות" ('על המשמר' , יובלו של דפוס "אחדות" , יולי
 1960) .

רחל ב"זיכרונות".....עמוד 2

'ויותר מכל בתי המלאכה נמשכים אנו אל בתי הדפוס . כאן קרקע
 פורייה , הפועלים רובם משכילים , נבונים , ודברינו מתקבלים
 ברצון...ביתנו בית חוג ה"אחדות" הופך כעין בית וועד .
 נסערים מתכנסים...אצלנו הפועלים מבתי דפוס שונים – חברנו יודל
 שכטר המנוח נוהג לסור אלינו בשבת ישר מבית הכנסת , הוא ועמו
 עוד חברים כשהם חבושים אבנט משי והשטרימל...' .

הדפוס "לונץ" הדפוסו האלגנטי והחשוב של "האחיות"
 של לונץ כתבה רחל ינאית בהערכה רבה
 שבה רחל של אלהער בסמל והו של
 רחל

יהודה ליה ששכר ועספים
 עובדים בדפוס "לונץ" בירושלים

עובדים ומעבידים		דפוס משה לונץ M. Lunz Jerusalem													
מספר	שם	מספר	שם	מספר	שם	מספר	שם	מספר	שם	מספר	שם	מספר	שם	מספר	שם
28	מרי	3	ירושלם	16	ירושלם	10	ירושלם	60	ירושלם	10	ירושלם	70	ירושלם	18	ירושלם
23	אשכנזי	3	ירושלם	10	ירושלם	10	ירושלם	60	ירושלם	10	ירושלם	70	ירושלם	18	ירושלם
41	אשכנזי	6	ירושלם	12	ירושלם	10	ירושלם	45	ירושלם	10	ירושלם	80	ירושלם	22	ירושלם
20	אשכנזי	4	ירושלם	6	ירושלם	10	ירושלם	40	ירושלם	10	ירושלם	50	ירושלם	13	ירושלם
21	חייט	1	ירושלם	8	ירושלם	10	ירושלם	40	ירושלם	10	ירושלם	20	ירושלם	13	ירושלם
19	אשכנזי	2	ירושלם	3	ירושלם	10	ירושלם	25	ירושלם	10	ירושלם	30	ירושלם	13	ירושלם
20	אשכנזי	2	ירושלם	1%	ירושלם	10	ירושלם	20	ירושלם	10	ירושלם	25	ירושלם	13	ירושלם
18	אשכנזי	1	ירושלם	3	ירושלם	10	ירושלם	46	ירושלם	10	ירושלם	20	ירושלם	13	ירושלם
15	אשכנזי	1	ירושלם	2	ירושלם	10	ירושלם	20	ירושלם	10	ירושלם	15	ירושלם	13	ירושלם
16	אשכנזי	1	ירושלם	1%	ירושלם	10	ירושלם	17	ירושלם	10	ירושלם	10	ירושלם	13	ירושלם

שמו של אברהם השלישי מלמעלה בין רשימת העובדים בבית הדפוס של
 לונץ אברהם כאן בן 41 (מספרו של וייס על בתי הדפוס)

בשנת 1907 לאברהם ותק של 12 שנות עבודה בדפוס

אברהם היה גם חבר ועד פועלי הדפוס בירושלים

להודיע ולהודיע

העסקנו את דפוסנו לשכונת "עזרת ישראל" על רחוב יפו
 לפני בית הקונסול הפרוססי. עתה הנהו דפוסנו במרכז כל השכונות
 על אם הדרך, ובעגלה יוכלו לבוא עד פתח בית הדפוס.
 דפוסנו רכש לו במשך שש עשרה שנות קיומו, בירושלם
 ושאר ערי ארץ ישראל וסביבותיהן את השם היותר טוב, בדיקנותו, יפי
 מלאכתו, הנהגתו וכו', ולקוחותיו שבקו רצון על צד היותר טוב. —
 עתה עלינו רק להודיע ולהעיד, כי נוספו בו אוהיות חדשים
 עבריות ולועזיות קשומים וציורים רבים. והגנו לעשות כל מיני
 מלאכות הדפוס באופן היותר טוב. במהירות וזריזות אפשרית
 ובמחיר היותר קטן שיכול להיות.

אברהם משה לונץ.

הכונת והאחיות היומאות מסלכת הדפוס נשלח לכל דורש חנם.
 האודיעססא: A. M. Lunz Jerusalem, (Palästina.)
 באן אברהם של אלהער

פרסומת לבית הדפוס של לונץ-החבצלת כ"ב אייר תר"ס

הננו מברכים מקרב ולב את כבוד האדון הנכבד וכו' כמוהו"ר אברהם
משה לונץ נ"י לחג, ברי מצוה" של בנו חוקר מתחיתו, יוכחו ד' לשמות
בשמחתו תמיד בחיי עונג ושלוה ויעלה מעלה מעלה על במתי תהצלחה אכי"ר,
ולאוח אחבה וידידות הננו מרימים את נדבתנו סך חמשה פונק
לאגודתנו, אנודת פועלי הדפוסים".
בברכת מוקיוויו ומכבדיו
פועלי בית דפוסו.

עיתון "השקפה" 25.6.1907 – פועלי הדפוס מברכים את לונץ לרגל "בר
המצווה" של בנו
על פי ספרו של יהודה אהרון סגל ווייס "בשערי ירושלים" ייתכן ושטמפפר
עבר בתקופה זו לעבוד בדפוס כהנא.

815 א"ס 13.2.1903 קב

החבצלת שנת השלש

תלמוד ירושלמי מירושלים

היה"ח מנשה גראסבערג במאסרו, מציאה גבבדה" בהפליק
דיין 279 מעורר כל מוקיוויו ספרותנו העתקה, להשתדל בהענקת
זכר"י של התלמוד הירושלמי על פניו ורעים, וכפי שקלים עם
עירוש הגאון ר' שלמה סיריליו ולוציאן לאור, והנה אוכל לכשרתו
בי העצמו הנכבדה חצא א"ח לפעולות, ועוד בהרף העבר החלשות
להוציא לאור בהקובץ, אנודת ספרות, ארץ ישראל" את התלמוד
הירושלמי שידפוס פ"ח" הדפים הראשון (והנציא דפוס – דפוס)
כליות כל שנוי הנוסחאות שבהכת"י הנ"ל, פירוש קדר, וגם באור
כל המקוסות הנגעים למדע אר"ח, ועוד (כפי התכנית המפורטת
שפרסמתי בראש חלק התודעה בלוח-ארץ-ישראל לשנת תרס"ג).
ועל ידי הסכמו היבנים הגאונים דפוס עיר"ק, וסיד חששוני ומצאתי
חכמים מצוינים שנוי לי בעבודתו זאת, ויהיו לעבוד בהבור הפירוש
בהענק, הנוסחאות שבהכת"י הנז' לספ' ברכות שכתב נדפס במנגנא
ולפני השיג העתקה נכונה ככל המסכתות שאל. הנה"ל הנ"ל נסדתי
ללכת בעצמי לינדונה וא"ח בעוד שלשה שבועות *) אשים לדרך
פעמי ואקוה להיות גם בלידען ובכל בתי הספרים אשר הם נמצאות
איה מסכתות מהירושלמי למען תהי' החוצאה משוכללת כפי האפשרי
וכבר קבלתי כהכנים מנדולי חכמינו באירופא ואמריקא כו קצונים
הם במסד במפעלי זה ונכונים הם לחסוד בדי' בהפיקה רהנתה
איש איש במקצוע שלי, וכבר יצאו לאור מהדפוס עלים, לרונפת
מהחוצאה החדשה, ובמספן ימי היותי בחו"ל יעבדו החכמים העשירים
על ידי בהבור הפירוש ובאסיפת הציונים והנוסחאות מהספרים
הנדרסים. – ולמען יהי' הפירוש לא רק פרוי רוחם של חכמים יחידים,
יצאו לאור במספן ימי היותי בחו"ל הפירוש והציונים לבדם בהוכרות
קפונה בשם "מכשרת ירושלים" ומהן הנני מדפיס רק מספר קטן
סארי לשלחן להרבנים והחכמים למען יחננו מהירם עליהם, ועדי
והתקנו כל דבר הצריך תקן (סדרי כל חוכרה עם המסילות 1
פראנק), והחוכרה והאשונה כבר יצאת לאור.

האת למדעי כי גם במספן ימי עכובי בחו"ל
יצאו לאור ספרי והוצאות על הסדר, כי יידי החכמים מה אה"ק
הואילו למלא מקומי בעריכתם, – וכמו כן יהי' בית דפוסו פתוח
וסוכן למלאה דיון כל איש, הן בהדפסה ספרים בכל הלשונות
והן בהדפסות של הדפסות בשלל עכבים בהפליק היופי והנהגה
מיוקת, כ" הפקרתו אופנים סופחים ומניחים דיקנים, ובכל מיני
פקידות ודרישות יפנו גם סתה אס לבית דפוסו, בעזרת ישראל"
או לביתו ב"אבן ישראל" (על דרך יפ"י).
סיתר ערי אר"ח, כושבותיה וגם סח"ל ישלחו על אדרס
ש"י.

A. M. Luzzo, Jerusalem, Palestine
והכל ימלא כדיוק ועל צד היותר טוב.
ירושלים י"ב שבט תרס"ג. אברהם משה לונץ.
עורך הירושלמי אשר ספרות ארץ ישראל ולוח ארץ ישראל

סדרי העבודה בבית הדפוס של לונץ "החבצלת" 13.2.1903

1.5.1908

מס' 82

החבצלת

שליש פעמים בשבוע!

מראש חדש ניסן מופיעה החבצלת בשנים רבים למוכת

שליש פעמים בשבוע: ביום השני, ביום הרביעי וביום הששי

ה"חבצלת" מגיעה במאור גם קצת על כל דיק והקדוש לשראל

ידיעות אחרונות

ניו אורלזאנס 25 אפריל - סעודת נחלת היה במחצית
מסמית, לוחיתא ואלאמאסא. ערים אחרות נזרמו כלת, ורבות
נזקו הרבה מאדם וחמשים נפשות נזרמו, דופן מהחודים, איבע
מאת נפשו.

ל אגרא 25 אפריל - משה ושלם נמשכים עוד בכל
אין ברמית.

הזמנה

חברי ועד של אגודת פועלי רוס' מודפלים שמועם
לכבוד לחברי אגודתנו כי ביום ו' אדר"ה אף תפלא שנה סתם
והסרת ומרשים א"ע להסין את הברית לבא לתעג אחת את דתג
המדי אשר יחי' במל' מועד' כי אור.

יח"ר שגובה לתעג אחת בכל שנה ושנה.

1908-שנה להקמת אגודת פועלי הדפוס

הפרוטוקול הראשון של אגודת פועלי הדפוס
מעניין גם הפרוטוקול הראשון של ועד אגודת פועלי הדפוס השניה. כפי שמוכר
כאן מועתק ממקורו שבידי מר אשור. הפרוטוקול כתוב על גבי דף מפנקס חשבונות
בגודל 19x33 ס"מ. בצדו האחד מובאות השורות דלהלן:

באור ליום ד' ג' אייר [תרס"ן] נתאספנו יחד ובחרנו ועד לאגדתנו ע"פ דעות נעלמות
ואלה המה: מרדכי מלאטער בשמנה קולות, יהודה שחטער בשבעה קולות, אברהם
אלי הורביטץ בחמשה קולות ויוסף פרחי לטובן, ויסדנו שמנה תקנות הלא המה
מעבר לדף.

(1) במוצ"ש נתאספנו יחד, ובאו החברים ר' אברהם מטאמפער ור' יודא שעכטער
ור' יוסף פרחי ור' מרדכי מלאטער ור' בנימין שרהזאהן והוחלטו כי לעת עתה
מוטל על ר' מרדכי מלאטער ור' יודא שעכטער ור' אברהם אלי לגבות מכל
החברים לע"ע מכל חבר רבע ח"י"כ לא יאחר מיום ו' לשבוע זו ואחרי כן כי
יוגבו את כל הכסף או נראה עוד מה לעשות לטובת אגודתנו.

(2) כן התעוררו הדפוס עליהם ליתן כל אחד חצי ח"י"כ לע"ע ולהכנס כאגודתנו.
בתיים מתאחדים באגודה אחת, עוד עבוד הסטאראטיף התעוררו החברים כי נחוק
לנו האגודה.

נגמרה האסיפה בשעה ד' כלילה והוחלטו כי אחרי גביית הכסף או נתאסף עוד
פעם בזמן אשר יסכימו הועד.

הערה
אברהם שטמפפר היה ועד הראשון של "אגודת פועלי הדפוס" שהוקמה
בשנת 1907 (מתוך ספרו של ווייס "בשעריך ירושלים" המסמכים הועתקו

בידי ווייס מן החומר המקורי שהיה בידי איש - הדפוס זאב אשור עליו כתבנו
מספר פעמים באתר carmonia.net

(בסיפוריהם של יצחק אחדותי ושל דוד בקר)

רק לאחרונה למדנו כי זאב אשור היה סבו של זוכה פרס נובל פרופ' דן
שכטמן.

בהמשך תקנות האגודה המלמדות אותנו על אישיותו של אברהם

תקנות האגודה

באור ליום א' א' דר"ח אייר [תרס"ו] יסדנו אגדתנו „אגדת פועלי הדפוסים“.

מטרתנו להטיב שכל מצבנו ע"פ התקנות האלו:

(א) על כל חבר מהאגודה להיות באחדות גמור, ובלב שלם, ובנפש חפצה, ולאחר
את חברו כנפשו.

(ב) להיות כל דבר בסדר.

(ג) על כל חבר לשלם דמי קדימה סך מגידי אחד ובכל שבוע ושבע שלשה עשירות.

(ד) פועל אשר לא נכנס בהאגודה עד עכור שני חדשים מיום הוסדה אם חפץ להכנס
בה אחר זמן זה מחויב לתת דמי קדימה כפי ראות עיני המנהלים.

(ה) אם אחד מהתלמידים אשר נכנסו בדפוס קודם שנתסדה האגודה וחפץ להכנס
באגדתנו עליו לשלם שני מגידות דמי קדימה.

(ו) אם יפסור אחד מבעלי הדפוסים את אחד מפועליו בתוך הזמן יגיש תלונתו
לפני הועד והועד יעשו כל מה שביכלתם.

(ז) אם אחד מבחורי האגדה ישא אשה מחויב ליתן א' מגידי לאגדתנו, ואם יולד
לאחד מבני אגדתנו בן או בת מחויב לתת חצי ח"כ לאגדתנו.

(ח) אם אחד מהפועלים יחלה ח"ו או שאין לו מלאכה מוכרחים מנהלי האגדה לתמוך
כפי מצב הקפה וכפי ראות עיני הועד, והתמיכה תהיה בתורת הלואה.

הערה: תקנות יוסיפו בכל עת ולא יגרעו.

על מנהלי האגודה להתאסף בכל שבוע באור ליום ד, ואסיפה כללית בכל חודש.

(1) לפני שתי שנים אין רשות להועד להטיל על החברים בטול מלאכה.

(2) על כל החברים מוטל להשתדל לכל ימי האגודה שום צער מהם.

(3) כל החברים מחויבים לאהוב איש את חברו בלב ונפש.

(4) צער כי יהיה מאחד מהחברים ח"ו על הועד לשלוח אנשים לנחמו.

(5) שמחה כי יהיה באחד מהחברים על הועד לשלוח איזו אנשים ליקח חלק בשמחתו.

אברהם שלמה
סמל והוא שלי
עבר
הדפוס של
היה חבר
האגודה
פועלי הדפוס

שכונת "עזרת ישראל" ליד מפגש הרחובות יפו ושטראוס-כאן היה בית
הדפוס של לונץ

משה לונץ

לונץ נולד בקובנה ברוסיה הצארית. עלה ארצה עם הוריו ב-1869. למד
בירושלים בישיבת עץ חיים, השתלם גם בלימודי חול וקרא בספרות ההשכלה.
יחד עם ישראל דב פרומקין ייסד לונץ את הספרייה על שם משה מונטיפיורי,
שהייתה הספרייה הציבורית הראשונה בירושלים, ונסגרה כעבור זמן קצר.

ב-1873 התחיל לפרסם מאמרים בעיתונו של פרומקין, "חבצלת", לאחר שפרסם כמה מאמרים על נושאים גאוגרפיים כתב לונץ ב-1876 את ספרו "נתיבות ציון וירושלים" ובשנת 1891 פרסם מורה דרך ראשון לירושלים בשפה העברית, וזאת בעקבות מורי הדרך הלועזיים הרבים על ארץ ישראל שנדפסו באותה עת עם התגברות זרם התיירים והמבקרים בארץ הקדושה. מאז ועד סוף ימיו המשיך את מחקריו בגאוגרפיה של ארץ ישראל, והשתמש למטרה זו גם בספריות של מוסדות נוצריים, דבר בלתי רגיל בירושלים דאז.

ראייתו לקתה בהיותו בן 23 והוא נסע לווינה ולפריז לשם ריפוי, אך מאמצי הרופאים עלו בתוהו, והוא התעוורר כעבור שנתיים.

בסיועו של פרץ סמולנסקין פרסם לונץ בווינה ב-1882 את הכרך הראשון של "ירושלים, שנתון לידיעת ארץ ישראל". על שנתון זה עבד עד יום מותו, והוציא לאור במרוצת השנים 12 כרכים נוספים, שנדפסו בירושלים בבית דפוס של לונץ עצמו, ששכן מ-1900 בשכונת עזרת ישראל בפינת רחוב יפו משנת 1895 ועד שנת 1915 פרסם מדי שנה גם את "לוח ארץ ישראל", מעין אלמנך ספרותי.

הוא אף ההדיר מספר ספרים גאוגרפיים בתוספת הערות משלו, לונץ היה חבר בוועד הלשון העברית, וייסד בית חינוך לעיוורים בירושלים. כמו כן, ערך את השירון הראשון "כינור ציון", ובו חמישים שירים לאומיים על העם, הארץ והגעגועים לציון. בעקבות פרסום המהדורה החמישית של השירון הוא נשפט על ידי השלטון העות'מאני באשמת עידוד למרד,

המקור נדפס בדפוס לונץ בשנת 1903

בעקבות פרסום המהדורה החמישית בשנת 1915-בתקופת המלחמה- נסגר בית הדפוס

קדיש ליב סילמן מספר על הדפסת העיתון ההיתולי "ליהודים"

הראשון בשנת תרס"ט ועל העבודה בבית הדפוס .

הרשימה 'מן הימים ההם' בעיתון 'הארץ', ה - 9 במרץ 1936 ע' 6
וכך יצר בן יהודה את השם "חושמה" לקונסטיטוציה , לאמור בראשי
תיבות : חוקת שלטון מוגבלה...ו"חושמה" זאת הייתה הגורמת לכך,
שאוציא עיתון היתולי . קראתי לעיתון בשם "ליהודים" והוצאתיו לכבוד
פורים...

איך הדפסתי את ה"ליהודים" הראשון (= בשנת תרס"ט - 1909)
זהו ספור בפני עצמו . נסעתי בשל כך מיפו לירושלים , ועברתי על כל
הדפוסים שם (כולם היו בעיר העתיקה) עד שמצאתי את "הדפוס
הגדול לעווי" בסביבות השכונה הארמנית שהכניסה אליו הייתה קשה
מאד . בדרגות עקומות ירדו אל תוכו , ולפתחו , בכניסה רבץ בית
כסא , שהעלה ריח נורא . זה נקרא "בית הדפוס הגדול" כי אולם
העבודה למטה היה גדול באמת מכל שאר חדרי הדפוסים של
ירושלים . ה' לעווי , וברגמן שותפו , היו אנשים ישרים וטובים , אבל
להדפיס לא ידעו . מעולם לא הדפיסו עוד גיליון ספרותי מודרני . ספרי
רבנים ומלמדים - כן , ספרי תשובות ודרושים - כן , אבל חוברת
ספרותית , שיש בה טלגרמות ושורות קצרות , ואותיות שונות ,
גדולות וגם קטנות , ופעמים גם אותיות מפוזרות לשם הדגשה ,
והעיקר - חוברת שיש בה גם נקודות ופסיקים ונקודותים וכו' , כזאת
לא ידעו ולא שמעו . "הפועלים" היו ברובם חניכי הישיבות ובתי
היתומים , וה"אומנים" , כלומר ה"מומחים" מעטים מאד . ואני עוד
רציתי שתצא החוברת מהודרת ומדויקת בהגהה וגם כולה באותיות
אדומות כי הייתי מושפע מן הספר "הצחוק האדום"...לא הייתה לי
ברירה אחרת מלבד זו , שאעמוד על גבם של המסדרים ואלמדם
סדורה של כל שורה . וכך היה . עמדתי כל היום בדפוס מן הבוקר עד
שמונה בערב (בימים ההם לא דקדקו בשעות עבודה) , וכמעט
שהייתי שרוי בצום כל אותם הימים , ויותר מזה הוויכוח . כי היה
הפועל שואל מה איכפת לך - פסיק או נקודה , או נקודה ופסיק?

וכי יש הבדל בדבר? המבין - יבין איך שיהיה . וכשהיה הפועל נושא את העמוד המסודר מדוכנו עד המכונה היינו שנינו אחוזי חרדה שלא יפול העמוד מידיו שלא יתפזרו האותיות מבין החוטים . ועמוד אחד נפל ארצה וכל האותיות התפוצצו ואת הכול היה צריך להתחיל מחדש.

כשלושה שבועות נמשכה הדפסת החוברת . וכשאמר לי פעם ש . בן ציון : גדולים ייסורי ארץ ישראל , וייסורי הדפוס בארץ ישראל גדולים מכולם . עניתי : מבשרי חזיתי זאת .

ואולם החידוש שהיה ב"ליהודים" האדום הזה עשה רושם כביר ביפו ובירושלים . התימני בירושלים "שמן" היה שמו , לא הכריז על החוברת ברחובות . בשום אופן לא נעתר לי בזה . אין בזה "צניעות" - אמר לי . לא צריך לקרוא בקול רם תחת השמים...

אבל הוא לא נזקק לכך . מחמת החידוש שבתוכן ובצורה חטפו את החוברת מידיו , והקוראים כולם התמוגגו מצחוק .

בתוצאה היה , כי גם בעל הדפוס וגם אני וגם המוכר ספרים קרונליאקוב , שהיה בימים ההם יחידי ביפו , וגם "שמן" התימני , - כולנו הרווחנו להוצאות חג הפסח שבא עלינו לטובה אחר כך .

ופעם , בשיחה לפני שלש שנים אמר לי המשורר אסף הלוי המנוח : - מה שהיה ה"ליהודים" הראשון לישוב - לא ידעו הבאים . את זאת יודעים רק אנחנו .

(<https://winners-auctions.com/wp-content/uploads/2021/05/1-539.jpg>)

• סדנת יצירה והדפסה עתיקה
• אותיות וגלופות
• כריכה ידנית
• Bookbinding

הסדרה
Letterpress Workshop

המכונות העתיקות בסדרה

מכש הדפסה עתיק- סגנון
ושינגטון שנת 1880 USA

מסדרת ליציקת שורות להדפסת
בלט- 1926 USA

מכונת הדפסה דושת רגל מכנית
- הוגנפורסט- גרמניה- 1890

1909 – על "המסדרים" בבתי הדפוס בירושלים

"מלחמה בשלום"

ישראל הלוי טלר כתב לעיתון 'החרות' בחשון תר"ע, רחובות.

טלר יליד 1835 ונפטר בשנת 1921. היה מורה לעברית וסופר מאנשי העלייה הראשונה. איש תנועת ההשכלה שהפך ל"חובב ציון" וכיהן כמזכיר ב"חובבי ציון". בשנת 1897 עלה לארץ ישראל. ברחובות כיהן כמורה והיה מומחה גדול לדקדוק – כתב את הספר "תורת הלשון" ונאבק לדבר בעברית המודרנית.

"מלחמה בשלום"

טלר הביא דוגמא –

ברומניה ראיתי בבית דפוס אחד נערים מבני הניכר מסדרים ספר עברי!

בעל בית הדפוס הסביר;

המסדרים העבריים הרבו שגיאות עד אין קץ ורוב זמנו של הבעלים הוקדש לעבודת התיקון, האם שאל את עצמו, אין לבני ישראל הכישרון לעבודה מדויקת?

והסיבה -

הנערים העבריים הם למדנים מלאים דעת כרימון אותה קיבלו בחדרים ובישיבות אבל סיבת המכשלה היא ההתרשלות, הגאווה וההירות של חובשי בית המדרש.

בעוד –

הנערים הגויים שלמדו תוך ימים את האותות והתנועות מבלי שידעו אף פרוש מילה אחת אבל את עבודתם הם עושים – כמכונה.

טלר הביא אף דוגמא של שגיאה אותה מצא במאמר שפורסם בארץ ישראל ושם:

"הספר הזה אוצר בתוכו את כל החוקרים, שבכל ספרות חז"ל שבבני התלמודים וכל המדרשים...!"

מאחר וישראל טלר סבר שיש כאן שגיאה של המסדרים...

והנה – הראני המחבר, בעל המאמר, בכתב ידו, כי במקום 'החוקרים' כתב הוא 'המקוריים' ובמקום 'בבני' צ"ל 'שבשני'... ותאורנה עיני טלר. אבל עלבונו של מחבר המאמר נשאר חקוק על הלוח ואין מוחה ואין מוחק.

בהמשך הביא דוגמא מעצמו:

"כתבנו כי ר' יעקב מת בן ע"ז ויוסף לו המסדר עשר שנים ויסדר בן פ"ז" ועתה סיכם ישראל טלר:

"אני אומר לכם ידידי המסדרים אם לא תיטיבו מעשיכם, אהיה אנכי סרסור לדבר עברה, עברה לשם מצוה ואשתדל להוציאכם ולהעמיד גוים במקומכם כפי שעשה בעל הדפוס הנזכר - והצליח".

1910 "צאצא יפה" המסדרים בדפוס "הצבי" יצאו רק בעברות

~~צאצא יפה~~

המסדרים שבדפוס. הצביי החליטו היום לחלפה יפה. מהיום יגלו מתוכם כל זרעון – ספרדי או אשכנזי, – ודבר ידברו לעתיד אך ורק עברית. ובכדי שלחלפתם זו יהיה יפוי כח חסיפי לה החלטה שניה. שב ל פעם שאחד מהמסדרים ימעת וידבר זרעון יחול עליו ענש של עשרה – לטובת הקרן הקימת האומית. הרתחלה נעשתה. שנים שלשה מהמסדרים נכשלו בלשונם ויפליטו מלים אחדות בזרעון. מיד נשפטו למסד לחקן הקימת את עשרות הענש והעשריות כבר זרעו לתוך הקפה. הרתחלה יפה. יפה משני צדדים וזיה אם יעמדו בנסיגן וידברו בחמידות ואז הרי התקדם מחנה 'העבריים' עוד צעד בעירנו. ישע וידברו קצת זרעון, ואז הרי הרווחה הקרן הקימת איך אלו עשריות . . .

בין כך ובין כך, טוב להעם, ונחמד יהיה אם שאר הדפוסים והפועלים בכלל ילכו בעקבות המתחילים.

הצביי יפרסם מדי חדש את סכום עשרות הענש.

X X X

עיתון 'הצבי'
11 פברואר 1910
עמ' 3

חיפוש נתיבות אל הפועלים , הנוער ובתי הדפוס

יותר מכל בעלי - מלאכה אחרים נמשכים אנחנו "פועלי ציון" בירושלים לבתי הדפוס .

רחל ינאית "אנו עולים" עמ' 74 – 110

שביתת פועלי הדפוס בירושלים פרצה בנובמבר שנת 1908 .

על "האמור" בעיתון 'הצבי'

האמור ("שביתה , והסכמה של הפועלים שלא לעבוד"

מחידושי א. בן יהודה - כתב רוביק רוזנטל)

על האירוע בבית הדפוס לוי ושותפיו , הכאת הפועל , דרישות האגודה , התפתחות של מאבק אלים , סירוב הבעלים , תמיכת "פועלי ציון" ו"הפועל הצעיר" באגודת פועלי הדפוס הניסיון לפשרה וסיום השביתה הבאנו להלן מהעיתונות היהודית ההיסטורית ועל השביתה .

אגודת פועלי - הדפוס , כתבה רחל , בה היה חבר ופעיל גם סבא רבא שלי אברהם שטמפר , הייתה בעיני "פועלי ציון" פאר אגודות הפועלים שהחלו להתארגן בירושלים .

אולמו של אבנר - יצחק בן צבי בדירה ברחוב החבשים הופך לבית מועד לפועלים . אבנר פוסח על כמה שיעורים בגימנסיה על מנת לנהל משא ומתן מייגע עם בעלי הדפוס . האולם היה צר מהכיל את המשתתפים באספות שנערכו על הגג . באו צעירים וקשישים בעלי פאות ולבושי קפוטות , המעיל הארוך - השחור וחבושי תרבושים כולם מסביב לאבנר על המחצלת .

היו שנשארו ללון מפחד האיומים . פרנסי העיר איימו גם להחניק את השביתה בנשק כספי "החלוקה" .

שלושה שבועות נמשכה השביתה עד שנשברה .

אבל הכניעה המחפירה הניעה את פועלי הדפוס לחזק את האגודה ועודדה רבים להתארגן .

סוף השביתה היה מפח נפש וגם...שכר בשביתה .

מכתב למערכת.

מערכת נכבדה!

בבקשה לפרסם את המכתב דלמטה בעתונה הנכבד "הפועל-הצעיר".

כבוד בעלי בית-הדפוס "ג. לוי ושותפיו".

ביום ד' לשבוע זה הרשה לו אחד מבעלי ביהד"פ, ברוך רהאלט, להכות את חברינו הפועל ישראל פרידמן. עשית "משפט בעצמו" שכן הוא — עלבון לכל חברינו הפועלים, ובשם אגדת "פועלי-דפוס בירושלים" הננו דורשים מאתכם לישלם קנס, בתור פצוי בעד העלבון, כך ישיטה ל"פ. הקנס יבא לקופת האגדה.

בגדי להמנע ממקרים כאלה להבא, הננו מציעים לכם, שבכל סכסוך שיחיה בינכם ובין אחד מהפועלים תפנו לאגדתנו הנ"ל. המקרה המעצב הזה הוכיח לנו על קלות ראש ידועה להתחייבותכם בפני הפועלים, וע"כ הננו דורשים מכם להתחייב בכתב, שבמישך זמן העבודה הנזכרת, היינו עד חג הבסח החדש"ט, אסור לכם לפטר אחד מהפועלים, העובדים אצלכם.

ועד "אגדת פועלי-דפוס בירושלים".

לגיבת מודיעין

מודיעים לנו מירושלים, שחייב תופר בגדי גברים דורש פועל-עוור, השכר לפי איכות העבודה.

לנגד החתם דורש פועל-עוור היודע לעשות "עבודה-לבנה", בשכר שמו פרנק ליום.

לפנות למר ה. ליובובין בירושלים.

הפועל הצעיר

נובמבר 1908

לבית פועלי הציונים

בירושלים

קורס פונדנציות;

ירושלים.

בכל ירושלים נדף עכשיו ריח של אבק שרפה ממשי כמו על שדה קרב, ובכל פנות העיר נשמע קול ענות גבורה וקול ענות חלושה והמלחמה נטושה בין כל התושבים העבריים, שנחלקו לשתי מחנות. הגורם הראשי שעורר את המלחמה הנוכחית היה מאורע פחות הערך: אחד מבני בית הדפוס היותר גדול הבה פועל אחד על אשר הרשה לעצמו לקחת בלי רשותו, תרגומה, שנכנסה לביה"ד ושבידעות הבעל הנ"ל נאסרה. אגרת פועלי דפוס, שהפועל המוכה נהנו אחד מחבריה, מצאה את החכמה הזאת לעלבון גדול ודרשה מבני ביה"ד קנס ששים פרנק, (ראה הפועל הצעיר גליון 8). במקום תשובה הודיעו האדונים הנ"ל לפועליהם, שיחתמו לצאת מן האגדה המצפנה הזאת, אלה האחרונים לא הסכימו ויעזבו את העבודה במספר שמנה איש. ובאותו ערב החליטה האספה הכללית של חברי האגדה שבה השתתפו גם מורשים מהפועל ופ"צ להכריז אמור בביה"ד הנ"ל עד אשר לא יחזרו בעלי מדרושם, ומורשים מההסתדרות הנ"ל הוזמנו להשתתף, בועד השביתה. פועלים אחדים, שאינם מחברי האגדה לא השתתפו, כשיביתם, ובהיות שעונת העבודה המריבה עברה חשבו הבעלים להסתפק בפועלים אלה, בכדי להמנע ממפריעי השביתה הלכו שני פועלים להתרוח באחד שלא יעבוד, הלז לא הסכים והם חכו אותו באמצע הרחוב ולצעקות המוכה נאספו אנשים והתחילו לרדוף אחרי המכים ואחד מהם ירה באויר. בעלי ביה"ד השתמשו בידיה הזאת לטובתם ויקימו שאון, שאנרכיסטים עליך ישראל, ויפנו להרשות המקומית ולהקונסולים שיגיבו עליהם ממעשי המיור. האגדה, הסכימה ע"פ הדרישות התכופות של עסקנים אחדים, לסגור את הדבר למשפט של בוררים, שיבחרו משני הצדדים ותקבל עליה גם לקים את כל החלטות השופטים מבלי יוצא מן הכלל, אבל המדפיסים דרשו להוציא מהקונסולים של הכי"ד את השאלה בדבר השבת הפועלים לעבודה, כי על זה לא יסכימו בשום אופן... הועד דחה את דרישתם זו והשביתה נמשכה.

בין כה וכה התעוררו יקירי קרית להעדרם בדבר ובית עם הרבנים התאספו ויטכסו עצת, ויוציאו קול קורא (" שבו החרימו

(*) וזה הוא הכנו: ב"ה ירושלים תי"ב יום א' כ"ח כר"ה תרס"ט.

בהתאסף יתר ראשי עם רבני ונכבדי העדה וכתובם ראשי הכ"צ והדיינים טענת הספרדים והאשכנזים ה"ו להתייך בדבר השערוריה שנעשתה מאנשים המתוממים בשם הקרית ואנדרת למעשה אלכונה עד שהגיעו הרבנים לסכנת נפשות ונפיקו דכ"ס ולהלל שם ישראל ולתת את כל הישוב בסכנה. כי ע"כ אתרי וכוהנים והתייעצות הסכמנו בולגו קרואי האספה, שדחובה

את האגדות ויודיעו, שאסור לכל איש מישראל לקבץ פועל השק לאינו אגדה... וביחד עם זה הדפיסו פתקאות (** שחלקו לכל בעלי בתי הדפוס, לכורכי ספרים, נגרים וכו', ובהפתקאות האלו מתחילים הפועלים לצאת מאגדתם, ולבלי להתאגר בשום אגדות מהנשארות ובשום אגדה חדשה, שמטרתה כמטרת אחת האגדות הנ"ל, וכל זה על דעת המקום ועל דעת ב"ד וכי כפי הניסוח הירועה. הפועלים המארגנים באגדת פועלי הדפוס, שהם 4-5 מכל פועלי הדפוס בירושלים, לא הסכימו לחתום ויכריזו אמור כללי לכל המדפיסים, מוכן מאליו אם השביתה החלקית הראשונה נעשה לעצמה והיורה באויר שנצטרפה אליה, הרעשה כ"כ את ירושלים, על אחת כמה וכמה החרם החדש, השביתה הכללית ושילול הלחם ממאות נפשות הרחיבו את כל העיר כמרקחה. כלם מתוככים ומתנגחים זה בזה. האחד מצדיק את הפועלים ותשני את המחרימים... לא החרם כשהוא לעצמו וגם לא הרבנים המחרימים מרבים כ"כ לענין את הקהל, וחרמות כאלה הם מעשים בכל יום ואין איש שם לבו להם) כ"א אותם טובי העיר החתומים מתחת לחרם, פה נאסף כל הפאר" שבירושלים: המחרימים המתמדיים, בתי הדינים של האשכנזים והספרדים, עם המוחרימים מזמן כ"מ פנים וראשי בתי הספר המגורים... האדוקים הקיצוניים התייצבו בשורה אחת עם החפשיים שנזאי נפשם... אלה שאתמול נחלקו לשתי מחנות מתנגדות התאחדו הפעם בכלל, מורשה כ"ח ענתה בא בצותא הרא את אפרים כהן, מורשה עורה... סופר כדור ילין התחבר לבעלי בתים פשוטים ובלתי ידועים, וכלם יחד התלכדו לעבוד לשם שמים ול"הציל את הישוב"... ועימד האיש הפשוט ומשתאה; האמנם כבר הגיעו ימות יחשיה? האמנם כבר שכחו האנשים האלה את שנאתם החמידית, את אינטימיותם הפרטיים ויתאחדו לעבודה שכם אחד לטובת האמה? אבל תמים הוא האיש הפשוט הזה ואינו מכיר כלל עם מי יש לו פה עסק... כי השרשים האמתיים שבדבר טמונים קצת והעין הפשוטה לא תשיגם. הרבנים והקנאים, אלה מורדי האור אשר כל דבר חדש, כל שביב אור אינו נותן להם מנוחה, את מה לא החרימו? חרמות לעשרות, הציאו על בתי הספר של אלליאנס ועורה, גני הילדים, בתי הספרים של הנוגוים, העתונים הירושלמים, התיאטרון, וגם עסקנים ואנשים פרטיים רדכו לזהרם ולגדות... בזמנם יסרו, "ועד חפוש חמאים", אשר חמטשלות היוהר ריאקציוניות היו יבולות לקנא בהם, הם שהחרם נעשה אצלם לנשק כל כך תדיר עד שהקהל אינו משגיח בו יותר ביבין דרש בן, מצאו להם בידיה ההיסטוריות האחרונה מקום מיוחד וחשבו להתגרר בו, כי הנה באה החרות ותקעקע את הבית האחרונה של מירדי האור, בנולה את נשקם החדף, המלשיניה, ובחסירה את עיל דרת מאלה שיצנים חפצים לשאת אותי, ויתקף הפחד אותם ויבקשו איזה מוצא, וימצאו! אנרכיה, סכנה לצבור. הרבוי הפרטי בסכנה, וזאת היא הסכה שקראה למלחמה גם את

על כל איש ישראל להפסיק בהצלחת עמו ובקיום הישוב בקודש להשתדל בכל אפשרות להחליש קשר החברות הידועות, המתנהגות ע"פ החוק של מעשי אלמות ושילוח התראות לאים שתשתמשנה בכח הזרוע ואסור לכל איש ישראל לקבל שום פועל או לתת עבודה לאלה אשר ידוע שהם התקשרו בתוך החברות האלו עד אשר יצאו מהקשר ויפלו עליהם שלא לשוב עוד לכסלה, וזה נעשה בכח התורה וכבד בתי הדינים של כל הקהל הק' יושב ירושלים, (מוכן הדבר שגם על בעלי העבודה האיסור להתאגר נגד הפועלים) ובכך השני מנינו קואליציון של גבכים בע"כ וכוהנים לפשר ולתוך ברצון הצדדים בכל פעם כאשר יפול דו"ד וסכסוך בין נוחי עבודה ובין פועל, לעמוד מצד הפועלים שלא יעסקו ולא יחי שום עול מאת נוחי העבודה ושיחזקו עמם בצדק ובישר ולא יקופסו שכרם, וגם געין בתקונים כשרים לטובת אלה הפועלים וישיורים אשר חפצם באמת בעבודה ויניע כפ"ס.

(**) וזה נוסח הפתקא המפורסר: "אני הפועל התחום מטה הנני מקבל עלי בהכנסה גזירת ועל דעת חסוקם להפוך ולצאת מהחברה... אשר הייתי מחברה וקבלתי עלי לכלי התאגד עוד באחת מהחברות הידועות ששלחו כתבי אזהרות ואלמות ולא לכל חברה חדשה, אשר מטרתה תהיה באחת החברות הנ"ל, כל זה קבלתי עלי בקבלה גמורה וחלושה על דעת בית דין ועל דעת המקום וה"ש.

ה"ממונים" וראשי הכוללים האוהבים תמיד להשאר בעל... להם היתה הממשלה הקודמת, ממשלת העריצות למחסה מוב מפני מתנגדיהם; העול שעשו, העושה התמיד ששקו את העניים, המעל בכסף הצדקה ולשימו בכליהם, שנעשו לסיסתימה כללית, התגברו כל כך בזמן האחרון וכל כך נעשו בולמים וצועקים, עד שעניי הכוללים, אלה השיות האלמיות, פתחו פה והתחילו לדרוש בחוקה את זכויותיהם. לעתים קרובות יכלו לפגוש מודעות מאת אנשי הכוללים, הצועקים חמם על ממוניהם מעניהם; אבל הממונים ידעו לדכא את הצע נים ולהשאר בתקיפותם... אך הנה באה החרות, ואתה יחד נולדה החקיה לעניים להשתחרר מן העול... ונוסף לזה התגל גם עקבות הסתדרות, אורגניזציות שמהן היתה נשקפה סכנה גדולה להעריצים; כל זמן שבורדים פרטים יצאו נגדה, הם יכלו לזכא אותם באמצעיהם רתמידים, הכיתיים, אבל ע"י הסתדרות נעשו לכח חזק אשר יוכל גם להפיל אותם... והמקרה אזה לידם את היריה ויתן בידם נשק להלחם באגדות ולהחריבן! ומישי כ"ח ועזרה, אלה "הקיסרים הקטנים" במזרח הרחוק, אשר שום דבר לא יעצר בעדם מלמלא אחרי נטיותיהם הפעוטות, ובפרט כשהסתדרות הפועלים העיו להפחית דברים נגדם בעתונותם, מצאו להם מקום להתנגס, ואנכ גם אמתלא לבטל את כל דברי הבקרת, בהראותם שאלה הם סוציאליסטים, אנרכיסטים וכדומה, וממילא דבריהם במלים ומבוטלים כעפרא דארעא... ובשנפג לחבצלת השחורה לקרוא את "נוסח ההחלטה" עם גוף הכרוז, אינך ידע על מה להתמרמר יותר: העל הפרובוקציה הגלויה שכמעט אין דגמטה בעתוני קרושכנ ומיעתנו: "אחד הפועלים אשר עליו הוטל הגורל מאת סיעתו הכך וירה ברעהו הפועל, וכפשע היה בינו ובין המות" !!! או על השקר הגם שיש במלים: "האגדות המתמדות בשם אגדות למעשי אלמות", או על החינף והצביעות שיש במלים: "מעמידים את כל הישוב בסכנה", ואחרון אחרון חביב: ובחרנו בקוממיסיון מבעה"ב וסוחרים, אשר עליהם לברר כל סכסוך ולהגן על הפועלים שלא יעליבו אותם... הנה כי כן מצאה האספה הנכבדה הזאת, אשר אחד מספרינו הישירים בתמימותו קרא לה בשם "עלית חנניה בן גוריון", את עצמה לבקיא ובר-סמכא לא רק לדון שלא בפניהם, את מאית הפועלים הנמצאים באגדות, לא רק להחליש (?) ! שהפועל ירה בחברו מפני שהוטל עליו הגורל מאת סיעתו, כי אם גם לקומפגנטית לבחור בקוממיסיון אשר יברר את הסכסוכים שבין הפועלים לבעליהם...

והמתרימים המודרניים האלה אינם מסתפקים בחכרות החרם לכד, כי אם מתאמצים לגשם אותו כחיים ככל תקף ועז. כבר העירותי למעלה על דבר החתימות שהם דורשים מכל הפועלים לצאת מן האגדות ולבלי להמנות באגדות אחרות החומות לאלה, מצאו לנכון לשלול את החלוקה טחפועלים העניים שזכו לקבל איוו פרורים ממנה, מנרשים מן הבתים את אלה הדורים בחנם בבתי הכוללים, וידם נטויה, "בשם הצלת הישוב" להרוס ולהחרים ארכעים משפחה של המדפיסים, שכמעט כלם מילידי ירושלים ורובם אינם מכינים גם את הפירוש האמתי של המלה "אלמות"...

ומשמחת מאד היא החלטת האגודות לעמוד במדים ולבלי להתווסף... אף כי הדבר נוגע להייהם והם אנשים שלא הורגלו כלל במלחמות, בכל זאת הם נכונים גם לקיים את ההחלטה ולהלחם מלחמת הקדש עד נמירא. והמלחמה תהיה קשה מאד, אחרי שלרגלי מעוט העבודה יכלים כעת בעלי הדפוס להתקיים זמן ארוך גם באותם הפועלים העומדים מתוך לאגדה, וגם התחילו ללמד פועלים חדשים בכדי שיוכלו גם אחרי כן לבלי להזקק לפועלי האגודה.

ע"ד תוצאות הדבר עדין משת להניד דבר ברור ובוראי במכתבי הבא יבורר הענין ביתר באור.

מזן.

שביתת פועלי הדפוס - ירושלים

חברינו הפועלים בבית הדפוס

ביום ט' חשוון, עש"ק פ' לך לך, פנה אלינו, "פועלי ביה"ד
נ. לוי ושותפיו", בעלינו מר נ. ב. בדרישה שנחתום על פתקא, כי
אחרי העבודה לא נלך לשום אספות וקלובים וכדומה. והתורה בנו,
שבאם לא במלא את דרישתו זו - עלינו לעזוב את בית הדפוס. כמובן
לא מלאנו אחרי הפקודה הנמכזה הזאת.

המעט לבעלינו להנות מפרי עבודתנו ביום, כי עוד קמו עלינו
לשעברנו גם בלילה, ולבזול מאתנו את מעט שעות הפנאי, אשר נשארו
בידינו.

אנחנו בחרנו לעזוב את בית-הדפוס, מאשר לחתום על גיר-קלון
כזה.

ועתה, חברינו הפועלים, בני אומותנו; שפטו נא בינינו וביין
בעלינו, עם מי הצדק. דינו דין בינכם לבין עצמם; וכי מה הייתם
עושים אתם על מקומנו? האם הייתם פוזלים על כבודכם שישימוהו כעפר
לדוש, האם הייתם מסכימים להשתעבד כעבד כנעני ממש? האם הייתם בוזרים
לחתום לעצמכם כתב של שעבוד? - אנחנו בחרנו להיות חפשיים מעול כזה,
וחננו סוברים שגם אתם הייתם נוהגים כך לו הייתם במקומנו.

אנחנו סובלים, ודבר אחד אנו דורשים גם מכם חברים; איש מכם
אל ילך לעבוד בבית הדפוס "נ. לוי ושותפיו", עד שיחששו עמנו, אולי
בצר לו, בזמן הדחק בעבודה יסכים בעלינו להוסיף על שכר הפועלים
כפלים - מובן שבאם יעשה זה - לא יעשה זה אלא לזמן, עד שיעבור
הרעש. איש אל ילך לעבוד על מקומו,
ולא יפריע לנו לעמוד בפני בעלינו.

ארבעת הפועלים מבית הדפוס "נ. לוי ושותפיו"

ירושלים י"ג חשוון תרע"א.
15.11.1910

המין איחיון הגדולה
תיק מס' 27-27/1934
פועלי ציון

כשאני לעצמי אין לי כל מענה על בעלי הדפוס, וכבר יצאחי מן האגודה, ובכן אין לחם שום זכות לבקש עלייני, וחגני שב בכל לבי ומצמער סאד על המבשלה אשר יצאת, אם לא בשלי אבל בנרמא ידי.

ובעה"ח יום שהוכפל בו כי טוב לסדר, וישמע ראובן ויצילו מידם" כ"א כסלו שנת ה'תרס"ט פעה"ק ירושלם ת"ו.

י. ש.

פועל בדפוס לעווי

יחד עם מכתבי זה, נאיתי להכחיש את המאמר שזית ב"הצבי" שבית דין שלחו למחזהני אם לא אצא מהאגודה יתבטל השירוק, ואני לא תפצתי לצאת מהאגודה נחבטל השירוק, שקד הרברן בית דין לא שלחו כלל וכלל, והשירוק קיים ב"ה, ואסיה בו בעוד איות חדשים נבשר להקהל את זמן הנשואים.

הנ"ל.

לביתת פועלי הדפוס

בארץ המדש.

ירושלם

כבוד עורך תבצלת שלום.

נא לפרסם דברי אלה על עתוני הנבחר.

אנכי הח"ס אשר כמו שאומרים הכריות, בשלי היה כל הסער, אשר המתעור בני חברת פועלי הדפוס, כי חבשו עלבונני, חגני מוריע כזה גלוי לכל: כי החתקסמות נגר בעלי הדפוס חזית במחשבת בני החברה משכבר, והמקרה אשר קרני היה אך הוואנה בידם להוציא מוסמת אל הפועל. כשאני לעצמי לא חיותי כלל חבר לאגודה זאת, ורק בתחבולות ראש החברה אשר הסיתני תמיד ואשר לא חרד משום לי עלילות דברים כבלבלו את האוהיות אשר בתיכתי, למען הבאיש את ריחי בעיני אדוני בעלי הדפוס נכנסתי בהכרח אליה, ולא עלתה על דעתי להראות על חנהנת בעלי הדפוס לעווי ושותפיו ח"ה הר' הגכבר המפורסם כמר נחום בערנסמן נ"י ובפרט למנהל הדפוס כמר ברוך ראהאלד נ"ו אחי, אשר היתה תמיד בנמוס הראוי ולא העכירני בפרך חלילה, וכמו כן לא היתה שום סבה לבעלי הדפוס להתאונן עלי, כי עשיתי מלאכתי באסונה ולא התערבתי עם שונים. ואם בסקרה נפלה קטמה קלה כינינו, לא משום פרטים כאלה מעוררים שאלות כלליות, ואולם ראשי הפרעלים הסתונו שוב להראות בעלוב למען המלא ידם לתבוע עלבונני, ולהעמיד וועה בעיר, ועתה אחרי רואי כל השערוריה, אשר כפי ראות עין בשלי קמה. חגני מוריע לכל, כי

אגודת פועלי הדפוס בירושלים

ויקיפדיה

אגדת פועלי הדפוס בירושלים הייתה איגוד מקצועי של פועלי דפוס בירושלים שנוסדה ב-1908.

האגודה נוסדה בעידודם של חברי מפלגת "פועלי ציון". חלקם הועסקו בדפוס אחדות של "פועלי ציון". בין מנהיגי האגודה היו זאב אשור ורחל ינאית בן-צבי. ב-2 בנובמבר 1908 הוכה בדפוס "נ. לעווי ושותפיו" פועל דפוס חבר האגודה, על ידי מנהל הדפוס ובעליו. כעשרת חבריו של הפועל דרשו מהמכה להתנצל לפניהם, ובתגובה, הוא דרש מהם לפרוש מחברותם ב"אגדת פועלי הדפוס". ולאחר מכן, התפוטרו מעבודתם בדפוס. בעקבות זאת, ב-10 בנובמבר הכריזה האגודה שביתה, מעשה ייחודי ותקדימי באותה תקופה. השובתים קבלו תמיכה מאנשי "פועלי ציון" בעיר; אולם בשל החשש מהמתיחות והשלכותיה, עמדו נציגי המוסדות הציוניים, מוסדות פילנתרופיים כגון יק"א, "עזרה" וכי"ח והנהגת היישוב הישן, לצד הבעלים, והשביתה נשברה, על ידי העסקת פועלים אחרים, לאחר כחודש.

בתוככי ירושלים

בית - הגידול של עיתון ה"אחדות"

הדירות השכורות בהן התגוררו אבנר - יצחק בן צבי ורחל ואף יונקה נחמני .

גם בחצר "בית פלויד" בניין שהיה ידוע בירושלים , בית אבנים עתיק וסביבו מגובבים חדרונים וצריפונים (= בצומת הרחובות אגריפס וקינג ג'ורג' השטח בו היה קולנוע "עדן" הסמוך לשכונת "אבן ישראל") הבית בו התגוררו אף זאב אשור ובחדר כעין כוך , מרתף למחצה ולו אשנב צר ועליו שבכה של ברזל דויד גרין - בן גוריון .

רחל היטיבה בתיאור הדירות :

- "אנו עולים"

- 'זיכרונות מימים הראשונים בארץ'

תיק בארכיון המדינה מס' פ - 2144/6

הדירות השכורות

ברחוב החבשים

בבית החדש בסימטא החבשית שהיה לשעבר "בית בצלאל" השתכנה באביב 1908 הקומונה הקטנה שלנו . בבניין ההדור , כתבה רחל , רב הממדים לו חלונות גבוהים וגזוזטראות מסביב כתלויות באוויר. הבית סמוך לכנסיה החבשית . מיטב הריהוט של צבי ורחל שהתגוררו בקומה העליונה היו התיבה והמחצלת הגדולה. באולם ועל הגג נערכו אספות פועלי הדפוס . בחדר המרווח בכניסה פרס יצחק את המחצלת ושם התכנסו השומרים מרחוק ושדרות מבני הישוב הישן שמעולם לא יצאו מתחום החומה. באותם הימים היה נהוג ה"מוחרם" המועד לעקירה מדירות ושכירת חדשות .

בשכונת הבוכרים

שני חדרים בבית הגדול שברחוב הראשי .

אבנר ויוסף (ברוסית יונקה) בחדר הקטן הקדמי ורחל בגדול האחורי, כדי שלא יעברו דרכו .

בין האורחים יוסף חיים ברנר .

משכונת הבוכרים יצאו בשל "מוחרם שלא בזמנו" כי רחל הבעירה אש בפרימוס בטרם צאת השבת . הדבר נודע . רחל טעתה והצטערה .

בבתי ויטנברג

היא השכונה בשולי מאה שערים הסמוכה לכיכר השבת ולרחוב שטראוס .

למרות שהקירות היו מעיקים אבל אווירת בית שכנה בחדרים .
"התחלנו גם לקשור קשרים עם תושבי השכונה" .

בזיכרון משה

בסוף חורף תר"ע . בבית שהלך וניבנה מאחורי בית ספר "למל" הוא הבית השלישי ברחוב החדש . חדר לאימא וחדר לבתיה אחותה של רחל . ליד חדרה של האימא חדר קטן לשולמית אחות אבנר העתידה לבוא לארץ ישראל . ליצחק בן צבי חדר מרווח .

החדר המרכזי הוקדש לדפוס ה"אחדות" ועדיין לא רוצפה כל הרצפה . בחדר , הארגז הישן עם האותיות ועוד אותיות וארגז ומכבש ועוד מכשירים . הישיבות בחצר המרוצפת .

הבית בזיכרון משה כתבה רחל מתמלא על גדותיו הצפיפות בו רבה .

הבנין בו התגוררו רחל ינאית ויצחק בן-צבי

Tulmoryair -
גזר ח' השנה חילונית
לחצת הכסף
008.jpg

תלמידי בצלאל עם מורות הבנין, 1907
בניסה לבנין ברחוב התקנים

בית הקיסרית טאיתו ברחוב שאול אוזרבי בירושלים.
הבנין הועבר בשנת 1906. הוסבר כמחנה של
אזרחי הקהילה בית המדרש לאמנות ולמלאכות אמנות בצלאל
בית הספר שכן הבנין לתקופה קצרה
לאחר שפרץ המוטט את הבנין ואפי' תוך מוצע השכיחות שלו
התגוררו בבית רחל ינאית ויצחק בן-צבי.
רמז (ויקיספריה)

ביאליק בירושלים

עיתון 'הצבי' מיום ה – 4 באפריל 1909 בעמוד 3

"יהודים, לכו היום אל הרכבת לקראת המשורר ביליק לכו לקראתו וקראו לו קול גדול: שלום!"

באור ליום יו"ד ניסן הייתה אסיפה בבית העם, והנאספים דנו על ההכנות בנוגע לקבלת פני ח. נ. ביליק המתעתד לבוא לעירנו.

על "בית העם" בירושלים משנת הקמתו 1907 ועד לאחר סיום משפטו של אייכמן בשנת 1963 כתבנו בספר הנמצא באתר 'כרמוניה'.

נבחרה וועדה שניגשה לצעדים ממשיים ופנתה לכל המוסדות בעיר לשלוח באי כוח להשתתף בפגישה עם משוררנו החביב.

רצוי ונחוץ שיהיה המון - רב אצל התחנה כדי לקדם את פני המשורר. ההמון ילווה את המשורר עד ביתו כדי שינוח מעמל הדרך וכל ההמון ילך אל "בית העם" שם תהיה הפגישה העיקרית בנאומים, מקהלה ודקלומים ובה יענה המשורר על דברי מברכיו.

ביאליק החליט כנראה ובפועל להערים על המארגנים וויתר על קבלת הפנים ההמונית. חשבו על תהלוכה של עשרת אלפים - איש. הדבר גרם לקוריוז, בפי העיתונות דאז, ביאליק הקדים ובא לירושלים ביום שישי עם דמדומי חמה - בחשאי, בצנעא... כאשר הקריאה בעיתון 'הצבי' התנוססה ביום ראשון.

על האיות 'ביליק' ולא ביאליק ועל 'יהודים' לכו אל הרכבת, המשורר ביליק יבוא היום' כתב זאב פרי, בעיתון 'הארץ' במרץ 2009.

על השמועה "ביאליק בירושלים" הבאנו לעיל מ"זיכרונות" של רחל ינאית.

בחיבורה "אנו עולים" כתבה רחל: "נאום ח. נ. ביאליק: העולם מלא כבודו בעמ' 156 – 158 וגם בספר היובל של הגימנסיה העברית בירושלים".

הייתה זאת אירה יאן שבישרה לרחל: "ביאליק בא, ומחר יבוא לירושלים".

משך שעה ארוכה סיפרה אירה על ידידותה עם המשורר , על עיטורי
ציוריה לספר שיריו ועל תרגומה ל"מגילת האש" .

רחל העירה לה שמדברת אירה היום כבת – נעורים נפעמת ,
החולמת על בחיר לבה .

למחרת בבוקר , שלמה הטוב שהיה השמש של הגימנסיה לאט לחש
ובישר - אורחים באו : ח . נ . ביאליק וידידו רביניצקי . את ביאליק
הכירה רחל באודסה בדרכה לארץ ישראל .

נבוכו התלמידים ויותר מהם המורה רחל .

איך תוכל להרצות על תולדות – ישראל בפני ביאליק בעצמו ובכבודו?
התלמידים חשו במבוכה ועזרו למורתם .

התשובות קלחו , האצבעות התרוממו . התלמידים חזרו על השיעורים
שלמדו ושיננו על ישראל בין העמים באסיה ועל מצרים ובבל ובעזרת
המפה . דיבור התלמידים היה נאה הם היו חופשיים במבטא ובבניין
המשפט העברי . תלמידיה גילו ידיעות ובקיאות בשירי ביאליק ורצו
שהשיעור ימשך עוד ועוד .

רחל התלוותה אל ביאליק לאחר השיעור וסיפרה לו על טיול מיוחד
שערכה לפני כן ולרגלי ההרודיון חשה עצמה כעומדת על סף מדבר
- יהודה .

כתבה רחל :

'האם נזכר המשורר ב"מתי מדבר" שלו , היצירה אשר רחל כה
אהבה. הביט ביאליק ברחל , פסע פסיעות אחדות והפטיר : "כל
העולם מלא כבודו" והוסיף בלחש : האמנם היית על סף מדבר
יהודה?

ולרחל , דומה היה שנרעדה ידו כמו רצה לרשום מרחשי ליבו בחלל
האוויר.'

ירושלים - כור מחצבתו של יצחק אחדותי

על כור מחצבתו של יצחק בירושלים כתבה רחל
ב"זיכרונות" ו"אנו עולים".

גם יעקב זרובבל בספרו "עלי חיים" וברשימותיו.
על יצחק אחדותי.

בהספד של "פועלי ציון"

"היה אחד מהמועטים שבאו אלינו מתוך הסמטאות הצרות והאפלות
של ירושלים הישנה" בעיתון 'האחדות', 10.5.1912 עמוד 16.

בהספד של "הפועל הצעיר"

"בא אלינו מעולם רחוק מבני הישוב הישן בירושלים, היה יחיד במינו
מילידי - הארץ". 'הפועל הצעיר', שנה חמישית עיתון 16, 1912.

נחום מלצן בעיתון 'דבר'

"מתוך צעירי הישוב הישן שבחלו בחיי הבטלה...הצליחו להשתחרר
מאפוטרופסיו ולעמוד ברשות עצמם גם יצחק שיפרה'ס, הידוע בשם
אחדותי" 'דבר', 4.11.1931.

צבי ורדי בעיתון 'דבר'

"יצחק אחדותי, פועל דפוס, בן בנו של אחד מוותיקי ירושלים"

ברשימה: 'במערכות עבודה ועובדים' 'דבר' 25.6.1937.

ברשימתנו הקודמת "הקבר הראשון במרחביה: על יצחק אחדותי"
אותה כתבנו בשנת 2010 הבאנו:

עץ משפחה – יצחק אחדותי (שפרה'ס).

לפי עץ המשפחה יצחק הוא ככל הנראה נינו של יוסף זונדל סלנט
מצד אם יצחק - פראדיל.

אחדותי הוא נכדה של שפרה אם אביו מרדכי

(מרדכי - לפי מלל המצבה) הוא כנראה מרדכי בן - שפרה.

על פי ההיתכנות שהיא שפרה די מעלערקע - הטוחנת - הקמחנית .
התבססנו אף על 'רשימת צאצאי רבי יוסף זונדל מסלנט לדורותיהם -
דורות ראשונים' שהתפרסמה באפריל 2009 ('תולדות ושורשים -
עצי משפחה') .

יוסף זונדל סלנט

הסבא רבא . עלה לארץ ישראל בשנת 1837 .
התיישב בירושלים ובה שימש מורה הוראה .

בנו של זונדל סלנט

יהודה אריה לייב סלנט

הסבא . נולד בשנת 1830 . נפטר בנובמבר 1916 .

היה מעסקני ירושלים ובוניה . ממייסדי השכונה הראשונה מחוץ
לחומה "נחלת שבעה" .

יהודה אריה לייב היה מהראשונים בארץ ישראל שסחרו באתרוגים,
עסק שהמשיך בקרב בני המשפחה . הוא היה גם שותף עם בן אחותו
ר' בנימין ביינוש בן הגאון ר' שמואל סאלאנט אב"ד בירושלים ועסקו
בהפצת האתרוגים לחוץ לארץ . השותפים היו קונים את האתרוגים
בעודם על העצים בפרדסי הערבים והמושבות הראשונות . ר' ביינוש
היה עובר בסוף הקיץ ליפו ומסדר את המשלוחים . לשותפים היה
מעין מונופול על רוב המסחר של האתרוגים בארץ ישראל .

הבת של יהודה אריה לייב

פראדיל אשת ר' מרדכי , בן שפרה המכונה "שפרה די מעלערקע'ס"
הבן של פראדיל

יצחק בן - שפרה אחדותי ייתכן והוא הנין של יוסף זונדל סלנט .

בן נוסף של יהודה אריה לייב סלנט
ר' יוסף זונדל סלנט . אחיה של פראדיל .
ייתכן - דודו של יצחק אחדותי .
יוסף זונדל ירש מאביו את סחר האתרוגים .
התגורר בארצות הברית ועסק שם בסחר באתרוגי ארץ ישראל .

ר' בנימין סלנט הוא בנו של ר' יוסף זונדל מזיווג ראשון .
ר' בנימין הוא נכדו של ר' אליעזר דן רלב"ג והוא בן משפחתנו .

ר' זונדל היה נוסע בתכיפות לארץ הקודש בין השנים 1908 - 1933
כדי להמציא מדי שנה אתרוגי ארץ ישראל ליהודי אמריקה למעט
1915 - 1916 בשל מלחמת העולם הראשונה ולא התקיימה
האפשרות להביא מאתרוגי ארץ ישראל . ר' יוסף זונדל נסע למדינת
יוון והזמין אתרוגי איי קורפו עבור יהודי אמריקה . התעוררה שערורייה
בעניין כשרותם של אתרוגי קורפו . הפקפוק , על היותם מורכבים ואף
פרשנות של ההלכה .

על הנושא המעניין ביותר עיין בויקיפדיה (בשנים אחרות אף שאלת
עידוד הייצוא של תוצרת ארץ ישראל) .

ר' יוסף זונדל סלנט פנה לערכאות בניו - יורק נגד המפעל שהדפיס
כנגד ר' זונדל שהביא מטריעסט אתרוגים מורכבים . ר' זונדל תבע על
הפסד ענק ודרש מבעלי הדפוס פיצויים - תשלומים על הפסדיו .
למתעניין

ראה : 'מורשת חכמי אמעריקא – תלונתו ומשפטו של ר' יוסף זונדל
מסלאנט אודות אתרוגי קורפו - תרע"ו' .

הטבא רמא ככל הנראה של יצחק אחדותי
 יוסף זונדל סלנט 1865-1785 בשנת 1837 עברה לארץ ישראל

ויפיקא בישראל קהילת
 חורב הוראה

כאשר חזרנו לישראל חתנו
 כי שמואל סלנט בחור הוראה
 ע"ש שנתה לך האופן לא רשמי
 כבד לקהילה האסכולית
 בישראל

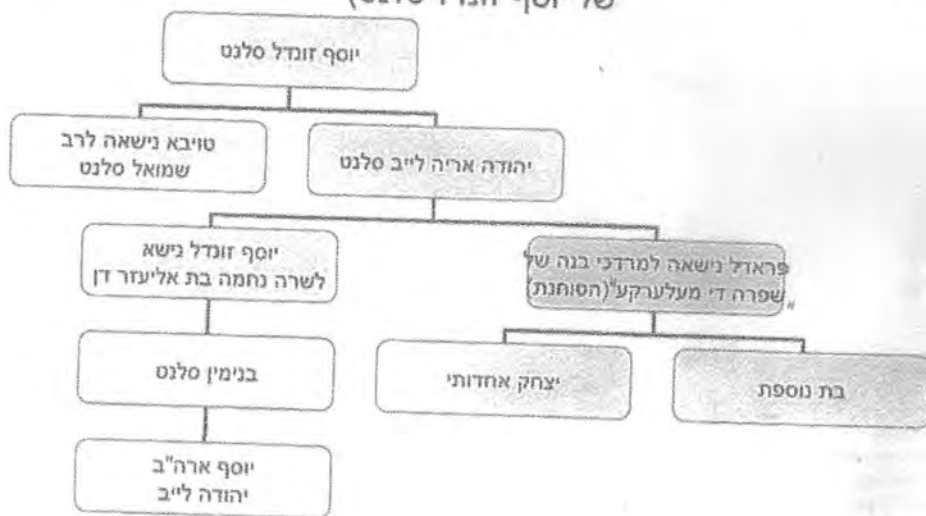
-ויקיספיה

קבר רב יוסף זונדל סלנט
 בחצר הציונים
 באל עזר עז-ימי ארץ ישראל
 1906

זונדל
 יוסף זונדל בר
 בנימין עש מסליל
 בלבי יום ג מרחשון
 תרכ"ו
 תנצ"ח

עץ משפחה-יצחק אחדותי (שפרה'ס)

(על פי בדיקתנו והחומר המוצג בכתבה- אחדותי הוא ככל הנראה נינו של יוסף זונדל סלנט)

הכשרה קולומביה בקבו הסוואן בארצות הברית: על יצחק אחדותי בשנת 1906

אנו יודעים עתה-ככל הנראה- יצחק אחדותי הוא
 נינו של יוסף זונדל סלנט -מצד אימו פראדל
 ונכדה של שפרה שהינה אימו של אביו-מרדכי. על
 פי רשימת היחס הייתה ליצחק לפחות אחות
 אחת.

יבוצה ליה סלאנט היה להוראונק שסמך בסחר אפרוץ
יהוצה ליה סלאנט
כנראה - הסמך
של יצחק אחרות

הודעות

הגני להודיע כי גם בשנה הזאת אסציא לאחינו אתרוני ארצנו הקדושה הכשרים לכל הדעות ומהודרים גם בהדרת כדש. ומי מהסוחרים הגדולים עם הקטנים החפצים לעשות עמי הוזה על אתרוני א"י יפנו אלי עפ"י האדרעססע הכתובה למטה ואודיע להם באר היטב האופנים והתנאים הרצויים לשנינו. ואקוה כי בשנה הזאת יפיקו האתרונים רצון קוניהם. כי כאשר יבאו האתרונים לפה טריעסס אפתח תיבותיהם וחתולותיהם ואלה אשר התקלקלו בדרך אפרוד מהם ואחתול אותם מחדש כראוי באופן שלא יתקלקלו עוד ואתן בכל תיבה לא יותר מכ"ה ולא פחות מי"ב אתרונים ועל כל תיבה אתן את חותמי.

יהודה ליב סלאנט מעה"ק ירושלם ת"ו.

אדרעססא שלי:

L. Salant, bei Herrn Maier Rosenthal in Triest.

של ר' יבוצה ליה סלאנט בעצמותו היפודית היסטורית
העובדות הודעות ופיונים בסחר האפרוץ

1877 העובדות והעצמות הודעות ופיונים בסחר האפרוץ
היבוצה ליה סלאנט - הודעות ופיונים בסחר האפרוץ
היבוצה ליה סלאנט - הודעות ופיונים בסחר האפרוץ

1882 של המושל ובתוכו הודעות ופיונים בסחר האפרוץ
1888 הסוכנים היסטוריים בירושלם והודעות ופיונים בסחר האפרוץ
1889 רשימה מקיפה של המושל והודעות ופיונים בסחר האפרוץ
הודעות ופיונים בסחר האפרוץ - הודעות ופיונים בסחר האפרוץ

לתמונה הבאה

לתמונה הקודמת

נער צעיר ערבי מוכר ברחוב אתרונים ושיחי הדס ליהודים לרגל חג הסוכות

שיתוף ב- facebook

הוספת מידע על תמונה

תאריך: 1920 - 1923

יוצר / צלם: פראנק שולטן

מקור: לא ידוע

אליבום: מסעות פרנק שולטן בארץ

הקדוש

יישוב: יד בן צבי

קוד תמונה: YBZ.0210.413

קשר בין יצחק אחדותי ומשפחת סלנט

ייתכן קשר עקיף – נוסף

כאשר עבד יצחק בדפוס ה"אחדות" בירושלים היה משתתף בהודעות ובברכות שהודפסו בשם: יצחק בן - שפרה . על כך כתבנו בחלק הראשון של החיבור "הקבר הראשון במרחביה" . השם אחדותי במקום בן - שפרה רק ממרחביה .

אחת הברכות שברך י. בן - שפרה (י . = יצחק על פי הודעה נוספת)
'לקרובי שבתי ופרידה הירשברג...ליום הולדת להם בן'

כאשר פנינו למשפחת הירשברג לא ידעו הנכד והאחרים על קשרים ליצחק בן - שפרה ואל משפחת סלנט .

"תולדות ושורשים" הגיב לרשימתנו באוגוסט 2010 וכתב :

"קשר בין הרשברג לסלנט . היה קשר משפחתי בין משפחות סלנט להירשברג . רבקה בתו של רבי שמואל סלנט נישאה לחיים הירשברג בן אליעזר ולאחר מכן אמו של חיים נישאה למחותנה רבי שמואל סלנט . איני יודע אם זה אותה משפחת הרשברג או לא."

הגבתי בחזרה :

"בתודה . ציינתי שידעתי על הקשרים שציינת , בדקנו אותם בטרם הכתבה . לא מצאנו היישומים שחיפשנו."

עתה

כעבור שנים עם התפתחות הפרסומים במרשתת חזרתי ובדקתי .

ראשית

בהר הזיתים קיברו של אליעזר דוב הירשברג בן דוד . תאריך הפטירה : א אב תרנ"ו (1896) מקום הקבר בחלקת הפרושים .

מלל המצבה

פ"נ איש יקר... הרב הישיש ונכבד...שקדן גדול בתורה ועבודת ה'
הצנע לכת עם אלוקים ואנשים...צו"ח (= צדיק וחסיד) מו"ה אליעזר
דוב ב"ר דוד נלב"ע בראש חודש אב שנת תרנ"ו תנצבה .

מבאי עה"ק (עיר הקודש) לפני מ"ב שנים (= 1854) .
ייתכן והוא אביו של חיים הירשברג .

חיים הירשברג

ככל הנראה ומצאתי את שמו ביחד עם בני משפחת סלנט ונוספים .
בעיתון 'הארץ' מיום ה – 11 בינואר 1928 בעמוד 3 התפרסם :
משפט קרקעות מספר 58/27 . פסק הדין בתאריך : דצמבר 1927 .
התובע : אגודת מאה שערים , ירושלים

הנתבעים : מרים אסתר סלנט ; חיה בת בן ציון סלנט ; חיים
הירשברג ; יוסף סלנט ; ישעיה סלנט ; נתן סלנט ; הגב' פרידה
בודקה; הגב' הינדה אידלסון ; הגב' טובה טוקטינסקי .

מר ב . יוסף (= עו"ד ברנרד דב יוסף) היה בא כוח התובע .

מתוך פסק הדין :

המדובר במגרש בשכונת מאה שערים . השטח כ – 516 פיק
עות'מאני (כל פיק מרובע היה 9/16 מ"ר לפי עיתון 'הצפירה'
13.11.1913) לפני ארבעים שנה היה רשום על שמו של הרב
שמואל סלנט אבל רק בשם מושאל . עו"ד דב יוסף ביקש שבית
המשפט יתן הוראה להעביר את הקרקע משמו של ר' שמואל סלנט
בספרי האחוזה לטובת שמה של אגודת מאה שערים .

הנתבע חיים הירשברג הודה בפני בית המשפט ששמו של הרב
שמואל סלנט בשטר המכר היה אז שם מושאל והקרקע היא רכוש
כללי של אגודת מאה שערים.

בית המשפט החליט לפי בקשת התובעים .

הוצאות בית המשפט לא חלו על הנתבעים שהודו והם : חיים
הירשברג ; חיה , יוסף וישעיה סלנט (ורק חלו על הנתבעים שצוין
שמן וצוין שמקום מגוריהם לא ידוע) .

פסק הדין ניתן רק בפני הנתבע חיים הירשברג .

(חתום) : מוחמד אישק אלבודיירי , שופט בשם ראש בית המשפט לקרקעות בירושלים .

ייתכן וברכתו של יצחק בן - שפרה לבני משפחת הירשברג על הולדת בנם היא עדות עקיפה ונוספת על ייחוסו המשפחתי של יצחק אחדותי למשפחת סלנט .

על חיים הירשברג הנ"ל עדיין לא ראיתי הקשרים נוספים.

משפט כרמקיע מספר 5827

התובע: אגודת מאה שערים, ירושלים.
הנתבעים: 1. מרים אברהם סלנט.
2. דוד בן בן ציון סלנט.
3. דוד הירשברג.
4. יוסף סלנט.
5. יעקב סלנט.
6. נתן סלנט.
7. דוד מרדכי ברוך.
8. דוד מרדכי אדלמן.
9. הנבי שובת פיקטינסקי.

פסק דין

מי. ב. יוסף, בא כח של התובע, הגיש את התביעה למשפט בנכסיו את תביעתו על כך שהקצינים שלו ידעו כי הוא אגודה בשטח ממשל גליל וירושלים החל מספר 999-999, ושלש 40 שנה הקצינים הנ"ל קנו מנכסיו הנכסות בשטח מאה שערים מתושבי הכפר ליסחה ירושלים בשטח סכיה שלא נרשם בספר האגודה. נוסף על כך מר יוסף הצהיר בתביעתו שהקרקע והחל מלמלת מארבעת הדורות בדרך וישפוט הקרקע היה 516,914 סק"ר שהסכיה הוכחה ע"י עדות אישית שהינש הוא היה רשות חתם מספר 1 לרשם אוקי סוכר 1919 על שם הרב שמואל סלנט, שהוא אשר סמנו ירשו והתבנים אבל שמו יוסף בחרו שם שמואל, שהתבנים זה סלנט, דוד הירשברג, יוסף וישיעיה סלנט באשר את האגודה בתע"י זה ידועה שהנכס לכוף המשפט הדרו שהקרקע המשפט נשאר למשפט הוא רכשו של הקצינים של, ו. א. התובעת אגודה מאה שערים, מר ב. יוסף מן שותף יכול להוכיח את עקבת תביעתו ע"י עדות. הוא נקט לתת מקורה לתאבדו בספר האגודה את הרכוש הוא נשמו של מר שמואל סלנט על שם אגודת מאה שערים.

התביעה חייש והרשברג הזה בסני בית המשפט ששמו של הרב שמואל סלנט בשם המכר היה שם מרשאל שהקרקע הונח הוא באמת הרבש והכלי של אגודת מאה שערים.

בית המשפט סמא שהוכח במשפט, כמו כן ע"י התביעה, שהנכס לבית המשפט היה, והיה בלוח את הטרואות של, היה סלנט יוסף סלנט וישיעיה סלנט, ששמו של מרשם שמואל סלנט שמש בעת המכר רק בחרו שם מרשאל, כמו כן הוכח בבית המשפט ע"י התביעה של דוד הירשברג וכן ע"י התגובות של הנכס, שהרשם המשפט נרשם למשפט, ששמו 516,914 סק"ר, למרות שהוא היה רשות על שם מרשם מר שמואל סלנט בספר סוכר האגודה באוקטובר 1919, אבל זאת למעשה נקטה ע"י אגודת מאה שערים בהתאם למסח שהוכחה לבי מקרה בית המשפט הזה ע"י התגובה מר דוד והמלמנת בספר 10. המסח הונח סמכות 4666 ב בין התעודות מרשם המשפט הזה, ומימא 516,914 סק"ר מכל הקרקע הכוללת 8000 סק"ר. שום הפיצה לא הוכחה בנכס למינש הסמון בספר 9, שעליו נוד בית ספר.

על סק"ר אלה בית המשפט מחליט שהנכס הסמון בספר 10 הוא רשות של התובע אגודת מאה שערים והוא סכיה לבטל את רשות החלק על שם המנה שמואל סלנט ולרשמה על שם אגודת מאה שערים.

הוצאה בית המשפט אמן חלוח על התבנים שהיה, הן חלוח על התבנים מרים סלנט נתן סלנט מידה נוסף מידה מרדכי אדלמן ושובת פיקטינסקי, אשר מקם מנהל מלתי ידע שהרשמו למשפט ע"י העתונות.

פסק דין זה נתן שלא בסני התבנים חיי מרים הירשברג והקבל התגובה ורשמו על יום אבל לחיים הירשברג רק בזה נרשם.

נתן דוד 8 לרשם דצמבר 1921.

(חתום): מוחמד אישק אל בודיירי, שופט בשם ראש בית המשפט לקרקעות בירושלים.

דוד פיתאני. 124 (א).

מאה שערים שלי | שער חמישי • מרקם השכונה | 181

לחבר הספר: הניאין קלוגר יוסף תשל"א

אצל טחנת הקמח – בחיפוש אחרי שפרה די מעלערקע

דומה אני כאותה אבן הריחיים הפגומה שהושלכה לפינה
מאחר ולא הצלחתי ורק אני סובב והולך כגלגל על צירו
שעודנו נע בחיפושי אחרי שפרה הטוחנת – הקמחנית – די מעלערקע
וגם אחרי מרדכי בן - שפרה אולי אביו של יצחק אחדותי .
בהתאמה ל"ריחיים של רוח" שכתב הסופר ישראל זרחי .

על שפרה הטוחנת וחצרה הבאנו בחלק הקודם : הקבר הראשון
במרחביה על פי ספרו המעניין , המפרט והמסביר של שבתי זכריה
"סיפורי חצרות ובתים בין החומות" בסעיפים טחנת הקמח של זאב
וולפינזון בחצר רייסין והחצר המפורסמת של "שיפרה הטוחנת"
ברחוב הכרי . שיפרה עליה כתב שבתי שהייתה לה באזור טחנת
קמח משלה או שהייתה מועסקת על ידי זאב וולפינזון בטחנת הקמח
שלו .

מחיפושי להלן

במפקד מונטיפיורי , כולל ווילנא ירושלים תרכ"ה – 1866 שפרה
יתומה בת - 15 מאביה מרדכי שמצר .

במפקד מונטיפיורי , כולל פרושים ירושלים תרל"ה – 1875 שפרה
אשת אברהם מענדיל כורך ספרים הורים לשתי בנות .

פרטי כל קנ"ו חברת "עזרת נדחים" עיתון 'חבצלת' מיום ה – 7 במרץ
1890 בסעיף : עזרה לשכירות בתים לעניים גם לשפרה בת ר"ז בק.

חצר מרדכי מעלער (מעלער = מוכר קמח) מיקום החצר נגד החנות
שהיה בו הפאסט טורקי ברחוב היהודים אצל "החורבה" (בהודעה
של מרדכי שרייבער הכותב מכתבים והמלמד כתיבה...בכמה

שפות) בעיתון 'חבצלת' מיום ה – 6 במאי 1898 .

ב"חלקת מחוקק" רשימת המצבות על הר הזיתים שערך וכתב אשר
ליב בריסק גם המצבה של הזקנה שפרה בת רבי יצחק מראצאוו .
'חבצלת' מיום ה - 26.8.1904 בעמוד 7 .

בשנת 1909 הופיעה ב'חבצלת' ההודעה "קול קורא" של יענטע שיפרעס עבור הבת שמזה שנתיים בסכנה שמא תישאר עגונה כל ימי חייה . ביום ה - 26 ביולי בעמוד 7 .

כרטיס נפטר על הר הזיתים :

"קבר שפרה" שם משפחה לא ידוע , קבר בודד .

תאריך הפטירה : 8.4.1915 ; ח"ק חסידים ; גוש ורשה .

שפרה בסיפור "בעל תשובה"

בשנת 1923 ביום ה - 16 באפריל פרסם שמואל רפאלי ב'דאר היום' את הסיפור "בעל תשובה" מזיכרונות לפני ארבעים שנה כלומר משנות השמונים של המאה ה"ט .

שמואל רפאלי היה איש ציבור , עורך ועיתונאי ירושלמי , סוחר עתיקות ומדען בחקר איסוף הכסף ועברו ההיסטורי . גולת הכותרת במחקרו המדעי היה הספר "מטבעות היהודים" משנת 1913 .

משנת 1922 כיהן רפאלי כמנהל מחלקת המטבעות במוזיאון רוקפלר . בנוסף ל"בעל תשובה" שסיפורו מקיף את ירושלים העיר העתיקה מכל עבריה והטעון במסרים ערכיים – מוסריים , גם רעייתו שפרה היא הדמות המשנית החשובה . שפרה היא נכדת "הנאמן" והרבה מהעלילה היא בסביבת חצר רייסין הסמוכה לחצרה של "שפרה הטוחנת" סברתי כי באותה שפרה מדובר . מפיו של ד"ר אריה מורגנשטרן ההיסטוריון המומחה לתולדות הישוב היהודי בארץ ישראל ובירושלים במיוחד של העליות וצמיחת הישוב הישן במאות ה"ח ועד ה"ט למדתי כי "הנאמן" הוא אך ר' אריה חר"ז (= חתן ר' זלמן) בר' ירחמיאל מרקוס ממנהיגיה הנאמנים והבולטים של עדת הפרושים בארץ ישראל לאחר מותו של ר' ישראל משקלוב כאשר ר' אריה נטל על עצמו את הנושא הכספי ומכאן כינויו "הנאמן" .

גורלה הטראגי של שפרה בסיפור "בעל תשובה" לא הולם להבנתי ל"שפרה הטוחנת" .

בטרם "הנאמן" התלבטתי באשר לר' ישעיה ברדקי מאחר ובמלל המצבה על קיברו בהר הזיתים נאמר אף : "רועה הנאמן כל חמדת ירושלים" והרי "בעל תשובה" סובב גם באזור "סוכת שלום" שבחצר להרן - ברדקי .

יעקב שפרה'ס

הפתעה והתרגשות רבה נכוננו לי כאשר קראתי אצל יוסף יואל ריבלין "ממחוז הילדות בעיר העתיקה" בפרויקט בן - יהודה .

המספר שהיה מהלך והגיע לסמטה מאחורי החומה הצפונית של הדיר (= המנזר) הארמני...הרי חצר אור - חיים הקדוש .

שם גם בבית שבו נולד אבי הקבלה האר"י ז"ל .

בבית הזה נולדה אמי פנינה שטמפר לימים כרמון ז"ל . כיום חצר מוזיאון הישוב הישן שהיו בו בעבר חדרי מגורים ובתי הכנסת : "האר"י" ו"אור החיים" .

בהמשך כתב יוסף יואל ריבלין

"בבית זה שבו נולד האר"י עומד בן דודה של הסבתא ריבה . הוא ר' יענקיל שפרה'ס וקולה גרעיני קפה וטוחנם ומוכר קפה , הוא , ר' יעקב "קאווע - ברענער" , יהודי שקט וענו , רוחו נמוכה וכאילו לבו שבור - הרי בבית האר"י הוא גר..."

נראה שבין הדמויות ממשפחות סלאנט ; וולפינזון - הטחנה ; כולל רייסין ; ר' אריה "הנאמן" ; ר' ישעיה ברדקי ; יעקב שיפרה'ס...היו הללו אף הסביבות של בית גידולו הוא כור מחצבתו בירושלים העתיקה והפורצת חומתה של יצחק בן -שפרה ובמרחביה : יצחק אחדות'.

כאמור הגלגל מוסיף והולך על צירו והחיפושים לא תמו .

קראתי בדברי הימים שכד הקמח לא יחסר .

אבל ועדיין אני שב ונזכר...שבתי ...ועוד לא מצאתי .

החלל יצחק אחדותי נקבר בכבוד גדול

בשבוע זה קרה מאורע מעציב במרחביה . פועל אחד יצחק אחדותי שמו נפל מעל עגלה מלאה תבואה . האומלל לא הספיק לקום עד שעברו עליו הסוסים וירמסוהו .

החלל נקבר בכבוד גדול .

עיתון 'החרות' מיום ה - 10.5.1912 בעמוד 2

'הגיע לאפי ריח השדה אשר ברכו ה' הוא הגיע אלי גם משדה - הקברות , מאותה "מצבת - הזיכרון לחללי הפועלים העברים בארץ ישראל" שהקימו סופרי ארץ ישראל במאסף יזכור ' כתב כמו גם - חוזה עתידות שמואל צ'רנוביץ' (שם העט "ספוג") שיחות . 'הצפירה' ביום ה - 16 בינואר 1912 .

יצחק היה מבני הישוב הישן בירושלים והתמכר לעבודתו: החדשה בכל חום נפשו הצעירה . ברינה קפץ על עגלתו להוביל את אלומות הקציר אל הגורן ובשירה ובשמחה נהל בסוסיו . מה שקרה לו בלתי ידוע . ראו מרחוק עגלה מלאה תבואה רצה במהירות בלתי רגילה ועגלון אין לה והבינו שאסון קרה . בעיתון 'הצפירה' יוני 1912

יוסף רבינוביץ' מזכיר הקואופרציה כתב ב"מרחביה" : בתקופת הבינים בין הזריעה ותחילת הקציר עסקו חברים ובהם יצחק אחדותי בחפירות . והנה גילו החופרים בין המבנים מדרגת שיש אחת והשיש נוצץ בשמש כאילו זה עתה נחצב...יצחק הסתכל באבן ואמר : " לו תהיה אבן זו מצבה על קברי" .

אליהו ס"ט חבר הקואופרציה הכין את המצבה הראשונה בבית העלמין במרחביה לקברו של חברו יצחק אחדותי . אליהו היה בעל סגולות תרומיות . בחדרה עבד עם עלייתו בכריתת יער ונפצע קשה ברגלו לאחר מכן עבד בכנרת ; במגדל ; בקואופרציה בשנות קיומה ובעין חרוד . מילא תפקידים רבים . החברים אהבו את אליהו בעל הזקן השחור , הנעול תמיד במגפיים ומקל ההליכה בידו. אליהו אהב מאד את הילדים שהשיבו לו באהבה רבה. ('שלושים למותו' עיתון 'דבר' פברואר 1937) .

חבר בקהלו פרצ'יק הארחיק

המחבר של קבר צחק אחריו

אליהו מ"ה הענק נסמך אצל הרמב"ם על ויבן אבדן
מרחביה הזמן לאליהו נלמד את מומנותו בסיות מצבות, אותה רכש כבר בילדותו. יוסף
בינוני, שהיה מזכיר הקואופרציה סיפר בספרו "מרחביה" שלקואופרציה הגיע צעיר
ושלם בשם 'צחק אחדות'.

יום הראשון של הקציר הוא ביקש להוביל את העגלה אל הגורן. בדרך התהפכה העגלה ויצחק

קט' לבעי היה שאליו התבקש לסתת את מצבתו של אחדותי הנמצאת עד היום על מדבון
עת המורה. ^{אמין: בית האבן האמון שטיפעו יחידים. נכר אלו אט נאמין אט}

בית דורו של אוריאל ס"ט בפולין

תבנית 10
 א"י
 בית הלבן ברחוב
 שטיינבוים 10
 א"י 4
 א"י 4
 א"י 4

CoopMer_119.jpg
 אליהו ס"ט היה חבר הקואופרציה בעל ידי אמן. ידע לטסט באבן עוד מבית הוריו בפולין. בתצלום נראה אביו של אליהו שמואל יוסף ס"ט בעיירה דזנסקה וולה' שליד לודז' מכין מצבות. אליהו הכין את המצבה הראשונה לבית העלמין במרחביה לחברו יצחק אחדותי שנהרג בתאונת עבודה בשדה; 1915 / קואופרציה

לאחר מות - יצחק אחדותי ('האחדות' 4 ביוני 1912)

"פה בארץ חמדת אבות"

פה עליך לשכוח שהנך בן אדם ויכולים להיות אצלך מצבי נפש שונים של שמחה ושל תוגה... כותב ב"רפרופים" סגי – נהור הוא שם העט של יעקב זרובבל .

הדבר קבל צורה נוראה ממש...אורחים בני חוץ לארץ שמעו שבארץ ישראל הכול אומר שירה וכפו על כולם לרקוד "פה בארץ חמדת אבות" והרי כמה היה רוצה זרובבל לזעוק כי אין לנו חלק באדמה הלא היא בידי אחרים . והאורחים דורשים : שירו נא המשוררים רק שירים מעוררים .

המעשה בשיירה של העיתונאים מעיתון 'היינט' (= היום) ביידיש מוורשה שהתגלגלה בחודש מאי למרחביה . כאשר ישבו האורחים ליד הפועלים ואכלו ושתו וכטוב ליבם דרשו כי יצאו הנערים לשחק לפניהם. אז קם אחד החברים , ראשו מורד למטה וקולו כשל חוטא ופושע לימד זכות על חבריו שאינם יכולים למלא אחרי הדרישה הצודקת היות והם אבלים כי מת עליהם חבר יקר : יצחק אחדותי . ואף כי האורחים נתפסו להסבר , הרי בכל זאת מורגשת הייתה אי - שביעות רצון מצדם... הא כיצד? איך זה אפשר שהם יעברו את מרחביה מבלי לראות ברקוד והלא אמרו להם שבמושבה זו יודעים לעבוד ומשום כך גם לשמוח .

בספטמבר 1913 בוועידה העולמית הרביעית של "פועלי ציון" בקרקוב הזכיר והספיד שלמה קפלנסקי את יחזקאל ניסנוב הצעיר מקווקז שנהרג בשנת 1911 בדרך שבין מרחביה לבית - גן ומיתתו קשורה ואחוזה בכבוש מרחביה . וספד גם לאחדותי ולחזנוביץ' שהיה ממייסדי "בר גיורא" ו"השומר" ונהרג ב - 1913 במרחביה . לאחר מתי מרחביה ספד קפלנסקי לזכר חללים נוספים .

בנובמבר 1913

יעקב זרובבל ברשימה "מענינא דיומא" (בעיתון האחדות')

"לא יעברו ימים רבים ורק הקברים הקדושים והסמוכים

של יצחק אחדותי ומאיר חזנוביץ' יעידו על העבר היפה".

התצאית הגדולה של צבא - בקואופרציה: חביו "השומר" והסוציאליזם היהודי

אתר 'ידיעות אחרונות' חיפה
ה - 14 במאי 2010

צבאן הביא לחימה קטן של
תצאית הקואופרציה עם הקצין
מסמך של מזכיר הקואופרציה
יוסף רבנוביץ, המשיך
לביא את שער עץ
אחת מתחנות האסון.

4. בשנת 1911 מגיע פרנץ אופנהיימר (בחליפה לבנה) לבקר את אנשי הקואופרציה ששכנו עדיין בחושות של הארסים על תל פולה, סביב התל שממה.

"בחודש אדר תרע"א התחזקה קבוצת הכובשים הראשונים על ידי כוחות עבודה חדשים. בא למרחביה האגרונום שלמה דיק מגרמניה והביא עמו בחורים אחדים, חניכיו-תלמידיו בחקלאות, אשר קבלו את חינוכם בבית הספר החקלאי של פיק"א, והשתלמו אחר-כך בחקלאות בגרמניה. הם התיישבו באחד מבתי החימר שבכפר. מר דיק בא למרחביה כשליחו של הפרופסור פרנץ אופנהיימר, לייסד משק קואופרטיבי על פי שיטתו. אופנהיימר, כידוע, היה המרצה בשאלה זו בקונגרס השישי - הוא הקונגרס האחרון שבו השתתף הד"ר הרצל. ד"ר הרצל ראה בשיטתו של אופנהיימר את הדרך לשמירת הקרקע בידי הלאום וסגולה טובה לחריצותו ופעילותו של הפרט במשק החקלאי."

5. האגרונומים זגורודסקי ושלמה דיק (משמאל) בחושה על תל פולה

מפת האתר תנאי שימוש מדיניות פרטיות עזרה כתבו אלינו

6. "התל שעליו שכן הכפר הערבי, היה מוקף הרי זבל שהלך והצטבר מדור לדור. ניגשנו לפנות את ההר ולפזר את עפרו על פני השדות השוממים, להשביחם ולהעירם לחיים. ואף כאן הפריעונו. שלטון נצרת חשש פן נפגע על ידי הפירת הזבל בשרידי המבצר העתיק שעמד לפני מאות שנים במקום הזה, ופעם פעם, לעיתים קרובות מאוד היו פוקדות אותנו ואוסרות עלינו את עבודת החפירה. ואולם בין פקידה לפקידה אנחנו חופרים בהרי הזבל, חופרים ומפנים ומוציאים השדה."

7. גלויה מצולמת של הצלם בן-דב: על התל פולה נבנו צריפי עץ גדולים ששימשו את המתיישבים לבעלי חיים, לציוד וליבול עד לגמר בניין החצר. הגורן היה ליד התל

8. צייר אלמוני צייר על פי הצילום של בן-דב (תמונה מס' 7) את התל פולה והגורן לידו

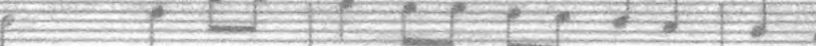
מפת האתר   תנאי שימוש   מדיניות פרטיות   עזרה   כתבו אלינו

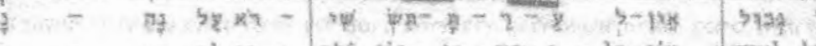
9. "הצעיר בינינו היה יצחק אחדותי, יליד ירושלים, בן 17 שנה. לפני צאתו למרחביה עבד בדפוס של פועלי-ציון 'אחדות' בירושלים, ומכאן כינויו; שם משפחתו ככל שאני זוכר, היה עקיבאזוהן. פועל-דפוס היה יצחק בירושלים מנעוריו, ואביו זקנו מותיקי העיר העתיקה. כשהגיעו אליו השמועות על דבר התנפלויות כפרי הערבים על מרחביה בשנת תרע"א, נשאו לבו ללכת למרחביה לעבדה ולהגן עליה. בזמן קצר נתחבב עלינו כל-כך שנבחר פה אחד לחבר מיסד של הקואופרציה.

ב"תקופת הביניים שבין גמר זריעת תבואות הקיץ ותחילת הקציר עסקו חברינו בחפירות בקצות התל. תל זה התנשא על מבצר מימי הביניים. החלטנו להשתמש באבני המבצר הקטן הזה לצרכינו. עמדו להקים לנו בנינים קבועים והיינו זקוקים לאבני יסוד. והנה גלו החופרים בין האבנים מדרגת שיש אחת, מטר ושלשים ארכה וכחצי מטר רחבה. והשיש נוצץ בשמש כאלו זה עתה נחצב. יצחק אחדותי גם הוא היה בין החופרים. הסתכל באבן ושוב הסתכל בה ואמר: "לו תהיה אבן זו מצבה על קברי.

בְּמִרְחֻבֶּיהָ

H

 - na - na al ro - shi tis-ta-re-a - le-ein gvul le-ein gvul

 - na - na al ro - shi tis-ta-re-a le-ein gvul le-ein gvul

עד מקום האבד ציון תשוערענע
צרות ורע מקביב ריבול,
גם כעת תשמעם ושאנקע
על ראשי תשוערע לאין גבול;
לאין גבול.

אחדות היה בין החופרים בעל הבשר גילו החופרים
מדינת שם אחת מלך ופליט אורב וכתב מלך חכם
וקים לו צדק במלך בלעז צדק אצד בחצו הסוכר
אחדותי בלן ושם בכתב ואמר: לא תהיה אכן זו מצבה על קברו